

KIRKEGÅRDEN

April 2013

33. årgang

2

Nye standarder for kvalitet og pris

3036E KOMPAKTTRAKTOR

+

305 FRONTLÆSSER MED 155 CM SKOVL

=

KR. **129.995**
EKSKL. MOMS

GÆLDER INDTIL 31. MAJ 2013

Hvordan er standarden? Højere end du tror. Da vi konstruerede 3036E, flyttede vi grænserne for, hvad man normalt forstår ved en standardtraktor: nu får du hydrostatisk transmission, en råtærk motor, 4-hjulstræk og ergonomisk indrettet førerplatform som standardudstyr. Kombineret med 305 frontlæsseren får du en imponerende kompakttraktor.

Nyd den nye høje standard.

Der kan være udstyr på billedet, der afviger fra kampagnen.

Få mere at vide på www.johndeere.com.

JOHN DEERE

INDHOLD

s. 04	Bedemændenes udlæg
s. 10	Kolumbariet på Bispebjerg Kirkegård
s. 16	Kirkegårdskonferencen 2013
s. 20	Kirkegården - Et fælles rum med plads til mangfoldighed
s. 22	Muslimske gravsteder i Danmark
s. 26	Årsmødet 2013 i Ringsted
s. 27	Læserbrev
s. 28	Tur til Nordisk Kongres i Oslo
s. 32	God beskæring i Ringe
s. 34	Profil – Jens Emil Toustrup
s. 38	”En god staude til kirkegården” – Akeleje
s. 40	Paragraffen
s. 44	Kort nyt
s. 46	Kalender

FORSIDE

En meget lang vinter har endelig sluppet sit tag og foråret kan bryde frem. Fra lapidariet på Tønder Kirkegård.
Foto: Jørn Skov.

REDAKTION

Redaktør:

Lene Halkjær Jensen,
Humblebæk Kirkegård
Tlf. 2624 7228 – Fax 4919 1142
E-mail: lene.bladet@mail.dk

Jens Dejgaard Jensen,
Silkeborg Kirkegårde og Krematorium
Tlf. 2393 9300
E-mail: jdj@hvejsel.eu

Sekretariat:

Foreningen af Danske Kirkegårdsledere
Hørsholm Kirkegård
Tlf. 4586 0584 – Fax 4586 4157
E-mail: kontor@danskekirkegaarde.dk

Redaktion:

Jens Zorn Thorsen,
Vejle Kirker og Kirkegårde
E-mail: jeztho@gmail.com

Jørn Skov
Tønder Kirkegård
E-mail: tonder-kirkegaard@mail.tele.dk

Layout og tryk:

Jello ApS
Tlf. 3145 0050
E-mail: da@jello.dk

Tommy Christensen,
Svendborg Kirkegårde og Krematorium
E-mail: tc@svendborg-kirkegaarde.dk

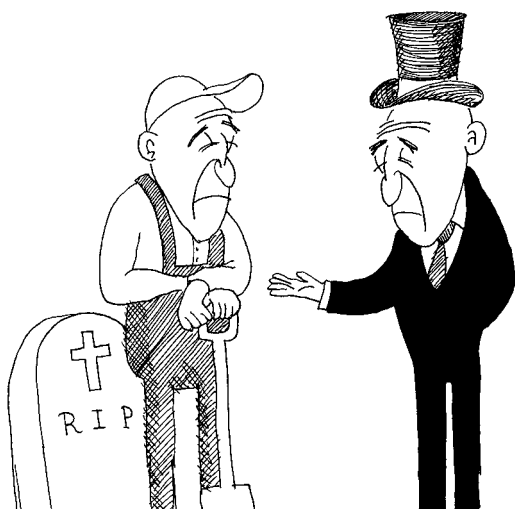
Asger Christensen,
Hørsholm Kirkegård
E-mail: asger@hoersholmkirkegaard.dk

Redaktionelt stof og annoncer til 'KIRKEGÅRDEN' nr. 3, 2013 sendes til lene.bladet@mail.dk senest d. 20. maj 2013
Artiklernes indhold er ikke nødvendigvis et udtryk for Redaktionens, FDK's eller DKL's holdning.

BEDEMÆNDENES UDLÆG

af Lene Halkjær Jensen,
lene.bladet@mail.dk

Der er brug for klare regler mellem bedemænd og kirkegårdsforvaltninger: Hvem skal have kirkegårdens regninger?

Illustration: David Hvejsel

Den 18. januar 2013 slog Østre Landsret fast, at en bedemand ikke hæfter for udlæg til kremation og køb af gravsted. Det fremgår af den dom, der blev afsagt i en aktuel sag mellem Nakskov Kirkegårde og Vestlollands Begravelsesforretning.

Både brancheforeningen Danske Bedemænd og forretningskæden Begravelse Danmark lægger op til, at denne domsafsigelse bør danne præcedens for det fremtidige samarbejde mellem bedemænd, krematorier og kirkegårde. Derfor vil dommen uden tvivl få afgørende indflydelse på de fremtidige forretningsgange. En række kirkegårde i hovedstadsområdet og Nordsjælland, mener ikke at sagen fra Nakskov bør danne præcedens for resten af landet og har derfor indledt konstruktive forhandlinger med Danske bedemænd og Begravelse Danmark for at finde en løsning, begge parter kan leve med i hverdagen.

Sagen fra Nakskov

Retssagen omhandler 2 regninger fra 2008 hhv. 2009, sendt fra Nakskov Kirkegårde til Vestlollands Begravelsesforretning. Begravelsesforretningen nægtede at betale disse regninger, med henvisning til, at de ikke selv havde modtaget betaling fra de pårørende. Nakskov Kirkegårde har efterfølgende rykket for betaling og Vestlollands Begravelsesforretning indstævnedes derfor Nakskov Kirkegård for byretten. Byretten i Nykøbing Falster gav d. 27. juli 2012 Vestlollands Begravelsesforretning medhold i, at Nakskov Kirkegårde ikke kunne kræve disse regninger betalt. Sagen blev herefter anket til Østre Landsret, der d. 18. januar 2013 stadfæstede byrettens dom med flg. tilføjelse:

”Landsretten finder, at appellanterne (Nakskov Kirkegårde, red.) i situationen er de nærmeste til at bære risikoen for, at den for begravelsen ansvarlige viser sig ude af stand til at betale for kirkegårdens ydelser”

Af sagsfremstillingen fremgår det, at de pårørende i det ene tilfælde selv havde fået begravelseshjælpen udbetalt.

Bedemændene jubler

Vestlollands Begravelsesforretning er medlem af brancheorganisationen Danske Bedemænd og her er der selvsagt begejstring over dommens udfald. I et brev til brancheorganisationens medlemmer hedder det bl.a.:

[”...da branchen gennem flere år har lidt under, at skulle belaste kassekreditterne med ydelser, som i bund og grund er bedemanden uvedkommende. Yderligere er de mange stærk stigende kirkegårdspriser med til at sløre forbrugerens billede af de faktiske bedemandsomkostninger. Da vi ønsker en gennemsigtig og forbrugervenlig prisoplysning, kommer dommen derfor nærmest fra himmelen...”]

[”Bedemændene vil dog stadig have mulighed for at kunne påtage sig udlæggene, hvis de ønsker at yde de pårørende den ekstra service, men pligten til at skulle

At bedemanden har udlæg for kirkegårdens ydelser med i sit prisoverslag til de pårørende, bør ikke have nogen indflydelse på gennemsigtheden i bedemændenes prisoplysning, hvis de enkelte tilbud/ prisoplysninger adskilles. En vedlagt kopi af f.eks. kirkegårdens regning kan jo nok afsløre, om det er her årsagen til en afvigende slutafregning skal findes.

modtage regninger fra blandt andet landets kirkegårde er med rettens ord hermed bortfaldet.”]

Allerede inden Østre Landsrets stadfæstelse af byrettens dom, har den landsdækkende forretningskæde Begravelse Danmark rettet henvendelse til flere kirkegårdsforvaltninger, med et ønske/krav om at alle regninger for kremering, køb af gravsted mv., fremover sendes direkte til de pårørende. Også Begravelse Danmark henviser til et ønske om en mere forbrugervenlig og gennemsigtig prisoplysning. Den hidtidige og alment praktiserede forretningsgang mellem bedemanden og kirkegårdsforvaltningen er således sat under pres.

Bedemandens service

Gennem rigtig mange år har det været en almindelig praksis at bedemanden samler alle regninger i forbindelse med et dødsfald. Efter aftale med de pårørende, bestiller og betaler bedemanden for mange af de forskellige ydelser, der er nødvendige eller ønskes. Det forekommer således jævnligt, at det er bedemanden, der bestiller en urnenedsættelse i den anonyme fællesgrav eller meddeler kirkegården, at der skal foretages en kistebegravelse i et eksisterende gravsted. Regningen herfor sendes som oftest til bestilleren; altså bedemanden. Efterfølgende har bedemanden sendt én samlet regning til de pårørende.

Det er en omfattende service som bedemanden yder de pårørende, og mange bedemænd vælger da også at reklamere med den, som et led i deres indbyrdes konkurrence. På Begravelse Danmarks hjemmeside (<http://www.begravelsedanmark.dk/Bedemandens-opgaver.aspx?ID=38>) beskrives bedemandens opgaver blandt andet med flg. punkter:

- Træffe aftaler med blomsterhandler, bogtrykker, dagblade, stenhugger, organist, kor, eventuel solist m.m.
- Afgive bestilling til kirkegård og krematorium
- Aftale urnens anbringelse med de pårørende og kirkegården
- Betaling (udlæg) for alle rekvirerede ydelser fra leverandører og offentlige institutioner
- Sørge for at hæve diverse former for berettiget begravelseshjælp til boet (og udskrive en faktura til de pårørende)

En lidt misvisende markedsføring kunne man mene; set i lyset af de seneste udmeldinger...

Gammel praksis har dannet præcedens

I kraft af at denne praksis - eller service - har været almindeligt brugt og har eksisteret i mange år, indgår den i kommunernes administration af begravelseshjælpens udbetaling:

Ved anmodning om udbetaling af begravelseshjælpen, kan de pårørende - på ansøgningsblanketten - vælge, om begravelseshjælpen skal udbetales til deres egen eller til bedemandens NemKonto.

På samme vis er især krematoriernes administration baseret på, at der udstedes regninger til forholdsvis få debitorer; nemlig bedemændene. En ændring i praksis – at regningen for en kremering skal sendes direkte til de pårørende – vil medføre en voldsom stigning i antallet af krematoriets debitorer og dermed en øget udgift til administrationen.

Det har aldrig været lovbestemt, at bedemanden er forpligtet til at lægge ud for regninger fra kirkegården og/eller krematoriet. Men god service har altid været en god konkurrenceparameter; også for en bedemand...

Og i dette tilfælde har denne mangeårige praksis bl.a. dannet grundlag for hvordan blanketten ”Ansøgning om begravelseshjælp” er udformet; hvilket nok dokumenterer den hidtidige praksis på bedste vis; for det har formentlig ikke været intentionen med begravelseshjælpen, at den skal dække bedemandens avance på videresalg af kister og urner mv.

Stigende kirkegårdstakster er en årsag

Spørgsmålet om hvorvidt bedemændene skal lægge ud for udgifterne til gravstedserhvervelse, har efterhånden ulmet i nogen tid. Indtil for få år siden, har det som oftest været en overkommelig service for bedemændene, idet prisen for erhvervelse af et gravsted i mange tilfælde har ligget i området fra ingenting til meget lidt. Men med indførelsen af de kostprisbaserede takster, har det billede ændret sig. Bedemandens udlæg for kirkegårdens ydelser; så som

erhvervelse af gravsted, gravkastning mv., er derfor blevet en udgift, der kan ses på kassekrediten – og da der aldrig har været tradition for, at udlæg for kirkegårdens ydelser er provisionsgivende for bedemanden, kan det vel ikke undre, at det er et udlæg som de helst vil slippe for.

Nye forretningsgange

Dommen i Naskov-sagen hilses derfor velkommen i bedemandsbranchen. For kirkegårdsforvaltningerne er billedet mere broget:

Hvis de foreløbige udmeldinger fra bedemændene kommer til at tegne den nye praksis for samarbejdet mellem bedemand og kirkegårdsforvaltning, bør det få kirkegårdsforvaltningerne til at overveje ændringer i forretningsgangen.

På kort sigt kan man vælge, at bestillinger fra bedemanden kun accepteres, hvis de sker med en underskrevet fuldmagt, hvor de pårørende skriver under på, at bedemanden kan bestille på deres vegne, at de er indforståede med at modtage regningen fra kirkegården/ krematoriet, samt at navn, adresse og CPR-nummer på den, der skal modtage regningen fremgår af fuldmagten.

På længere sigt bør der måske arbejdes på en politisk løsning, der kunne ændre på vilkårene for udbetalingen af begravelseshjælpen. Det bør overvejes, om det fortsat skal være en mulighed, at begravelseshjælpen kan udbetales til bedemændene, hvis de ikke samtidig påtager sig udlægget for udgifterne til kremering eller gravkastning og gravstedserhvervelsen. En samlet kirkegårdsbranche kunne måske have mulighed for at påvirke beslutningstagerne til en ændring.

”Sådan har det altid været...”

Det er svaret hvis man spørger kolleger, med mange år i branchen, om hvornår bedemændene begyndte at lægge ud for regningen fra kirkegård og krematorium. Tilbage i 1940’erne var det en almindelig praksis, fortæller en pensioneret kollega og forklarer at det ofte var den lokale snedker, der fremstillede kisten og varetog opgaven som bedemand.

Det er således en gammel praksis, som dommen i Naskov-sagen nu risikerer at lægge i graven.

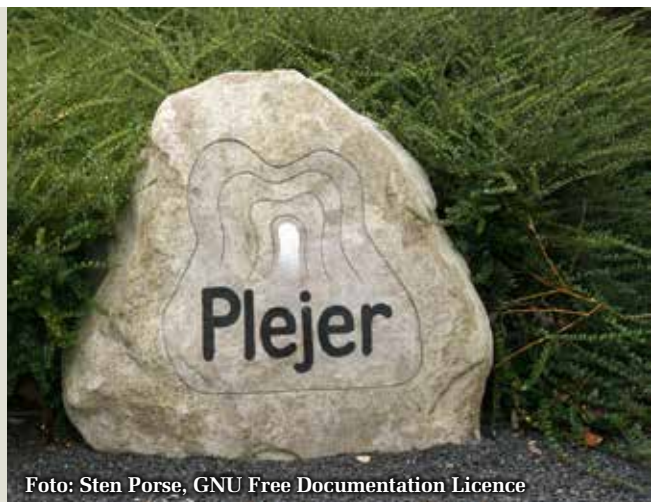

Foto: Sten Porse, GNU Free Documentation Licence

Flyt gravstedsvalget

Man kan også vælge at se dette som en mulighed for at flytte gravstedsvalget fra bedemandens butik og ud på kirkegården, hvor valgmulighederne er synlige og ikke påvirkes af bedemandens øvrige interesseområder.

For mange kirkegårde er det en kilde til irritation, at bedemændene, i deres iver efter at yde kunderne en god service og udkonkurrere hinanden, efterhånden har bevæget sig langt ind på kirkegårdens område: Det er ikke usædvanligt, at bedemændene allerede har truffet aftale om bestilling af en gravsten, der passer til servitutterne for en bestemt type af gravsted på den aktuelle kirkegård, før de pårørende overhovedet har besøgt kirkegården og set dens andre muligheder.

Hvis kirkegårdene i stedet vælger, at de pårørende selv skal møde op på kirkegården og at bestillinger fra bedemanden ikke accepteres, kan det være med til at sikre, at de pårørende får en mere nuanceret vejledning i forbindelse med valget af gravsted – og ikke bare vælger den anonyme fællesgrav eller en standard gravsten, blot fordi det er den letteste løsning og det hele kan klares fra bedemandens butik.

En fælles løsning

Der er mange mulige udfald og der vil sikkert også blive lavet mange nye aftaler lokalt. Men det ændrer ikke på, at lige præcis dette område er en gråzone, hvor dommen i Nakskov-sagen bør give anledning til en mere grundlæggende revurdering.

Det vil selv sagt være en stor fordel hvis de kommunale og folkekirkelige kirkegårdsforvaltninger kunne finde sammen om et forslag til en fælles løsning, der er brugbart for alle; både for landsbykirkegården og den store kirkegårdsforvaltning; uanset om den er kommunal eller folkekirkelig. Det ville give en større mulighed for at påvirke en ændret praksis og det kunne være med til at sikre, at udgangspunktet for samarbejdet med bedemændene var det samme over hele landet.

Det vil give et langt bedre grundlag for at aftale forretningsgange, der er tilpasset de lokale forhold, hvis alle – både bedemænd og kirkegårdsforvaltninger – har den samme opfattelse af, hvad der er "en pligt" og hvad der er "en mulighed". ■

STAMA Multi EI Truck 48v

Dansk produceret lydsvag kvalitetstruck med lille venderadius. Trucken er kun 1 meter bred, så den kommer frem på selv de smalleste stier. Kan leveres med drejelad og ekstra høje sider som vist samt vedligeholdelsesfri lithium batterier

STAMA Mini EI Truck 24v

Lille smal kvalitetstruck med stort udstyrsprogram og servostyring. Laster 750 kg. Kan leveres med drejelad, indregistreret på danske nummerplader eller med vedligeholdelsesfri lithium batterier

STAMA Maxi EI Truck 48v 4WD

Markedets eneste 4 WD el truck!
Stort udstyrsprogram - bl.a. ekstra høje sider, drejelad, lygtesæt m.m. Fantastisk ydeevne med stor trækraft og stor lasteevne - ideel til jordkørsel m.m. Kan leveres indregistreret og med lithium batterier, der tåler op til 10.000 op/afloadninger

GMR
Care for the ground

Saturnvej 17 8700 Horsens Tlf.: 7564 3611 www.gmr.dk

STAMA

STENSBALLE

NESBO

SPAR
kr. 45.875,-*

* Eks. ved valg af Nesbo fejmaskine

Maskinerne er vist med ekstraudstyr

MIC 34 C

Redskabsbærer

Redskabsbæreren MIC 34 C er vores top-model med Kubota 34 hk turbodieselmotor og fuldender Kärchers modeller i kompakt-klassen.

Med aircondition som standard og mange tilvalgsmuligheder gør vi alt for, at du kan sidde komfortabelt i markedets bedste førerplads. Til MIC 34 C kan der vælges redskaber fra vores store redskabsprogram bl.a. markedets bedste feje-sugeanlæg.

Nesbo fejmaskine, 120 cm

RM125 rotorklipper, 125 cm

Saltudlægger, Hydromann 100H

GMR V-plov, 130 cm

Udstyr

Aircondition

Radio m/CD & MP3

Opvarmede sidespejle

Gaffel/kugletræk

Kopholder

Soltag

Solgardin

Redskaber

Frit valg

kr. 19.995,-**

** Sælges kun ved køb af maskine

Kampagnepris

kr. 215.000,-

Vejl. pris: kr. 252.370,-

Alle vejledende priser er ekskl. moms
Kampagnen er gældende til 1.6.2013

Lyngge Naturgødning ApS

e-muld

**Muld • Spagnum • Barkflis • Træflis
Topdressing • Grus • Granitskærver**

*Levering med lastbil eller afhent selv
Container udlejning*

www.l-n-g.dk

Slangerupvej 16 · 3540 Lyngge · 48 18 73 50

*- også
i bigbags*

Telefon 86 52 17 77 | Mobil 23 32 90 27

Wad

LANDSKABSARKITEKTER A/S

Naturkirkegårde | Udvidelser | Omlægninger | Kirkegårdsinventar

Helhedsplaner til kirkegårde | Plejeplaner

Dr. Margrethes Vej 71 | 8200 Århus N | www.wadlandskab.dk

Kirkegården er vores speciale, kontakt os for referencer eller uforpligtende samtale

Et miljøvenligt valg

- det gør en forskel

Testet af Dansk Teknologisk Institut.

ECOURN
WWW.ECOURN.DK

BISPEBJERG KIRKEGÅRDS KOLUMBARIUM

Af kirkegårdsvejleder Stine Helweg, stihel@tmf.kk.dk
Center for Kirkegårde, Teknik- og Miljøforvaltningen, Københavns Kommune.

Lad det være sagt med det samme: Historien om Bispebjerg Kirkegårds kolumbarium er en lidt sørgelig historie om en engang stor gravstedsform, der i dag er svundet ind til næsten ingenting.

I 1921 blev 39 % af askeurnerne i København placeret i en urnehal. 90 år senere, i 2011 – et år, hvor der på Københavns Kommunes krematorier blev foretaget 6.606 ligbrændinger – hensattes blot 16 urner i én af Bispebjerg Kolumbariums nicher. En niche af kirkegårdskulturen synes således under afvikling, i hvert fald i København. I denne artikel ser vi tilbage på dengang, perspektiverne var mindre triste – dels for at følge den i sig selv interessante historie om udviklingen af en særegen gravstedsform, men også for at se, om der i fortidens medgang er inspiration at hente i forhold til at få vendt den modgang, vi oplever nu.

I begyndelsen

På Bispebjerg Kirkegård har krematorium og kolumbarium altid været snævert forbundne størrelser. Med indvielsen af arkitekt Holger Jacobsens gamle krematorium i 1908 fik man også den første urnehal på kirkegården,

idet der under den runde krematoriesal var indrettet et ligeledes rundt kolumbarium med plads til 1000 urner. Der var allerede ved indvielsen godt fyldt op på hylderne - man havde nemlig overflyttet urner fra Foreningen for Ligbrændings krematorium på Nyelandsvej, som nu nedlagdes og siden blev solgt til nedrivning. Forfatterinden Amalie Skrams aske var i øvrigt én af dem, der blev overflyttet. Desværre findes hendes urne ikke mere; den endte i restegrav, da urnepladsen hjemfaldt.

En gravstedsform, der bød begravelsesvæsenet imod

Foreningen for Ligbrænding, der ejede Bispebjerg Krematorium frem til 1. april 1913, rettede allerede i januar 1910 henvendelse til Københavns Borgerrepræsentation og anmodede om forhandling angående en ny, kommunal urnehal på Bispebjerg Kirkegård, da man snart ville løbe tør for plads i selve krematoriekompleksets kolumbarium. Forhandlingerne om nyt kolumbarium blev sammenkædet med forhandlingerne om kommunens overtagelse af krematoriet, og en stadig adgang til urnepladser til rimelige priser indgik da også i den endelige aftale om overdragelsen af krematoriet. Kolumbariepladserne blev dog dyrere end gravstederne i den urnehave, kommunen samtidig

Kolumbariets ældste fløj er også den smukkeste med forskellige slags fint formede urnerum og varierende dybde på urnekamrene. Her et billede fra dengang hylderne ikke var tomme.

forpligtede sig til at anlægge. Borgmester Dybdahl udtalte i borgerrepræsentationen, at dette skulle ses i lyset af, "at man fra Begravelsesvæsenets Side ønsker at fremme den Udvikling, at de brændte Lig ligesom de ubrændte ned-sættes i Jorden. Dette er efter Begravelsesvæsenets Mening i enhver Henseende langt mere tiltalende end i det uendelige at opbevare Asken i Kolumbarium".

Her 100 år senere kan man konstatere, at begravelsesvæsenet på lang sigt fik det, som man dengang ville have det - men om det vitterligt er så "langt mere tiltalende" end nicher i en urnehal, kan man vel godt sætte spørgsmålstegn ved.

Som "en Reklame for en Kakkelovnsforretning": en populær urnemur

Med denne holdning in mente er det imidlertid ikke overraskende, at mens den lovede urnehave stod klar til brug i 1914, så skal vi frem til 1916, før der etableres flere urnepladser over jorden på Bispebjerg Kirkegård – og det på trods af, at begravelsesvæsenet allerede oktober 1914 har meldt, at man kun har omkring 100 pladser tilbage i det gamle kolumbarium, "hvilke alle vil være optagne

i Løbet af det kommende Aar". 25. maj 1916 beslutter Borgerrepræsentationen at lade - ikke en urnehal, men en "Urnevæg" opføre omkring forpladsen ved krematoriet. Begravelsesvæsenet betoner, hvordan en sådan urnevæg eller urnemur "vil danne en god Indramning af Pladsen" og "sammen med Bygningen frembringe et smukt og harmonisk Hele". Man forestiller sig vel også, at man dermed får skabt et nogenlunde attraktivt supplement til urnehave og kolumbarium, men deri forregner man sig i givet fald. Muren opføres, men allerede i 1919 må Borgerrepræsentationen behandle et forslag fra begravelsesvæsenet om, "at der paa Bispebjerg Kirkegaard opføres en Urnehal foreløbig med en enkelt Fløj, hvortil senere skal kunne tilbygges to Sidefløje". Forslaget får af magistraten følgende ord med på vejen: "Som det fremgaar af Sagen, har Urnehallen under Krematoriet paa Bispebjerg længe været optaget. Den for nyligt indrettede Urnemur anvendes kun i ringe Udstrækning, og i den tilstødende Urnehave er Pladsen stærkt begrænset".

Det socialdemokratiske medlem af Københavns Borgerrepræsentation H.V. Jensen kunne godt forstå, at det var svært at sælge gravsteder i urnemuren: "disse mindede

Den farverige rotunde er fortsat det mest populære urnekammer i kolumbariets eneste stadig virksomme fløj.

nærmest om en Reklame for en Kakkellovnsforretning", mente han. Næh, det var ikke mærkeligt, "at Publikum i almindelighed ikke ønsker at benytte disse Plader, af hvilke de Efterladte ikke har anden Glæde end at kunne gaa ud og læse paa Pladerne, naar deres afdøde kære er fødte og afgaaede ved Døden".

Urnemuren blev med tiden godt fyldt op, men der kom først for alvor gang i salget, da begravelsesvæsnet satte priserne så langt ned, at det ifølge Dybdahls afløser, borgmester Ernst Kaper, knap kunne løbe rundt.

En populær urnehal

3. juli 1919 vedtog Borgerrepræsentationen opførelsen af dét, der i dag er Bispebjerg Kolumbariums østlige fløj. Krematoriets arkitekt Holger Jacobsen leverede tegningerne, der gav plads til i alt 1476 urner fordelt på både billige og dyrere pladser. 7. juli indviedes den nye urnehal. Pressen rapporterede fra begivenheden og mente, at byggeriet var vellykket, og at urnerummene gjorde et pænt og ordentligt, om end noget uniformeret indtryk. Dette var imidlertid meningen, kunne Politiken citere begravelsesdirektør Berg for: "– Vi kan ikke, siger Direktøren, have de Efterlevende til at gaa her og plante i Blomsterkasserne eller lave deres egen Udsmykning; det vil føre til, at Rummene i det hele faar et alt for uensartet Præg, Blomsterne visner og bliver ikke fornyet, og det bliver vanskeligt at

holde rent og overholde god Orden, naar enhver faar Lov at udsmykke sine Afdødes Urnepladser efter eget Tykke". Den dag i dag forbyder kolumbariets ordensreglement individuel udsmykning af urnepladserne, men håndhævelsen af reglementet kan dog ikke siges at være helt så nidkær, som en direktør Berg nok kunne have ønsket sig det.

Allerede i september 1926 må direktøren tilskrive magistraten om en udvidelse af urnehallen, idet 1200 pladser var solgt siden indvielsen og alle de resterende pladser var i den dyre kategori. Holger Jacobsen leverede atter tegningerne, af hvilke det fremgår, at man i den nye fløj har ønsket sig en højere udnyttelsesgrad, "saaledes at der her bliver ca. 3712 Urnepladser, medens den nuværende kun har 1476 Pladser". 28. oktober vedtog borgerrepræsentationen en udvidelse med i første omgang fem fag af en ny, sydlig fløj med plads til i alt 1584 urner. At man bare to år senere må bede om penge til at færdiggøre sydfløjen med nok seks urnekamre og afsluttende rotunde, siger alt om efterspørgslen på kolumbariepladser i 1920'ernes København. Forslaget gik glat igennem i april 1929, bl.a. fordi borgmester Kaper kunne henvise til, at jo bedre det gik ligbrændingssagen, jo mindre sandsynligt var det, at kommunen ville blive tvunget til at anlægge en ny stor kirkegård med deraf følgende store udgifter. Også på kirkegårdsjord var der mangel dengang!

Sidste udvidelser af urnemur og urnehal

Oktober 1940 får begravelsesvæsenet bevilget penge til at opføre nok en urnemur på Bispebjerg Kirkegård, ”idet de Urnerum, som er indrettet i Murene ved Bispebjerg Krematorium er opbrugt, saaledes at der ikke findes flere billige Urnepladser”. Denne mur, der går langs Frederiksborgvej mellem Holger Jacobsens krematoriebygning og urnehallens østlige fløj, er i dag kirkegårdens eneste urnemur, idet det gamle krematorium inklusiv urnemuren om forpladsen ikke længere er en del af Bispebjerg Kirkegård. Da pengene bevilges, bemærker borgerrepræsentant H.P. Sørensen, at en udvidelse af urnehallen med en tredje fløj havde været at foretrække, men at pengene ikke rækker. Ikke desto mindre bestemmer man sig allerede i april 1943 for at gennemføre denne udvidelse med en tredje, vestlig fløj, med hvilken ca. 2500 nye urnepladser tilvejebringes.

Nedgangstider

Den vestlige fløj indvies i 1944, og med den slutter kolumbarium-udvidelserne i Københavns Kommune. Herefter går det den modsatte vej. Det er formentlig i 1960’erne, at man lukker det gamle kolumbarium under Holger Jacobsens krematorium og overflytter de resterende urner til pladser i den nye urnehal. I 1990’erne indskrænker man også her. I 1995 lukkes den ældste, østlige fløj af kolumbariet, da der efterhånden er for langt mellem urnerne. En lille del genåbnes dog i 1996 som buddhistisk urnehal - en indendørs og stadig eksisterende pendant til Københavns Kommunes mange udendørs specialafdelinger for især nationale og religiøse mindretal. I 2001 lukkes også kolumbariekompleksets sydlige fløj, hvis aktive urnepladser overflyttes til vestfløjen. Med lukningerne sparer man udgifter til lys og varme, men til gengæld bruger man penge på at sætte rotunden i den vestlige fløj i stand. Det er nemlig håbet, at man med overflytningen og den deraf følgende større koncentration af urner i den tilbageværende fløj kan skabe fornyet interesse omkring gravstedsformen. Enhver, der har set et halvtomt kolumbarium vil nok kunne erklære sig enig i det underliggende ræsonnement: en affolket urnehal virker ikke befordrende for lysten til at erhverve plads dér. Med samlingen oplevede man faktisk også en større efterspørgsel på urnepladserne, først og fremmest i den istandsatte rotunde, der med sine stærkt farvede mure trak folk til. Men vi må i dag erkende, at det ikke vendte udviklingen. Siden 2004 er gennemsnitligt 16 urner årligt blevet hensat i kolumbariet, og de fylder ikke meget på hylderne. Man får faktisk et indtryk af generel affolkning, når man færdes i urnehallen i dag, og det sætter unægtelig fremtiden for kolumbariet i et lidt dystert lys. For hvordan skal man dog give folk lyst til at

købe urnepladser i omgivelser, der ser ud, som om de er under afvikling?

Fremtiden

Måske skal man starte et andet sted og spørge: hvad gav før i tiden folk lyst til at købe plads i urnehallerne? Jeg tror, at i hvert fald følgende tre faktorer har gjort sig gældende:

1. Folk i almindelighed kendte til gravstedsformen, bl.a. takket være Dansk Ligbrændingsforening, der op gennem det 20. århundrede spillede en kæmpe rolle for ligbrændingen og også for udviklingen af de med ligbrænding forbundne gravstedsformer – kolumbarier, urnehaver og askefællesgrave.
2. Priserne var rimelige – og i de fleste perioder sågar billige.
3. Fyldte urnehaller gjorde et tiltalende indtryk og virkede befordrende for nysalg af urnepladser i kolumbariet.

Prisen er den dag i dag uhyre lav – man betaler 2.075 kr. for at have sin urne stående i kolumbariet i 10 år, så det bliver ikke meget billigere.

Kendskab og fulde hylder halter det imidlertid med, og det har det gjort længe. Jeg viser ofte vores urnehal frem på rundvisninger, og mange er helt uvidende om denne gravstedsforms eksistens. Til gengæld kender alle mennesker i dag den anonyme fællesgrav, hvis succes (mere end 50 % af nedsættelserne på de københavnske kirkegårde går nu til askefællesgraven) utvivlsomt er en vigtig del af forklaringen på tilbagegangen for kolumbariet. Men hvorfor københavnerne i sidste halvdel af det 20. århundrede begynder at foretrække en anonym, kollektiv gravstedsform under åben himmel frem for dekorative, individuelle urner på hylder, er et åbent spørgsmål. Måske det skal ses i lyset af, at Dansk Ligbrændingsforening længe måtte kæmpe en brav kamp med myndighederne – Kirkeministeriet, biskopper, menighedsråd – for at få etableret et nationalt regulativ for urnebegravelser i Danmark. Det var nemlig langt fra alle steder i landet, man var enig i Københavns Begravelsesvæsenes betragtninger om det ”i enhver Henseende langt mere tiltalende” i urnegravsteder i jord frem for urnepladser i kolumbarier. Endnu i 1942 kan Dansk Ligbrændingsforenings formand Knud Secher beklage, hvordan ”Ministeriets Stilling til hele Spørgsmaalet om Askebegravelser [...] gennem Aarenes Løb [har] voldt Vanskeligheder”. Foreningen kastede fra 1930’erne og frem megen arbejdskraft - og (med køb af kirkegårdsjord til formålet og med opstilling af kunst på fællesgrave) mange penge - ind i arbejdet for ordentlige forhold om-

kring jordfæstelse af urner i såvel urnehaver som askefællesgrave. Mon ikke det engagement også har øget opmærksomheden generelt omkring disse gravstedsformer - og tilsvarende fjernet fokus fra den dengang veletablerede gravstedsform, som kolumbarierne repræsenterede?

I hvert fald er det givet, at et øget kendskab er afgørende for at få rettet op på urnehallens i dag noget hensygnende tilværelse. Det er ikke en let opgave at sprede budskabet - Dansk Ligbrændingsforening kan jo ikke længere føre ordet! - men ved fælles kræfter kan meget jo lade sig gøre. Bedemændene kunne spille en vigtig rolle her, ligesom kirkegårdsforvalterne naturligtvis selv har et ansvar.

Problemet med det indtryk, som halvtomme hylder gør, kan synes vanskeligt at løse, når først affolkningen har sat ind. Men også dette problem tror jeg er bydende nødvendigt at adressere - om nødvendigt med utraditionelle midler. Ét middel kunne være at afskaffe eller i hvert fald suspendere begrebet hjemfald i urnehallerne. Lad dog urnerne stå! - selvfølgelig dog med familiernes velsignelse - helt på linje med, at man for et gravsted i askefællesgraven (i hvert fald i København) lader familierne betale for ti år én gang, og herefter lader urnen blive stående "gratis" - i hvert fald så længe, som der er god plads til det. Dét kunne standse den stadige udtynding på hylderne og måske hen ad vejen atter gøre urnekamrene så kønne at se på, at kolumbariet atter kunne fremstå som et reelt og smukt alternativ til gravsteder under åben himmel.

Gid det må gå sådan!

Buddhistisk urnehal med alter og statue af Buddha. Den buddhistiske urnehal er et separat urnekammer i urnehallens ældste og ellers lukkede fløj.

Kilder:

Knud Secher: Ligbrændingens historie i Danmark. Levin og Munksgaards Forlag, 1931

Knud Secher: Dansk Ligbrændingsforening 1931-42
Københavns Borgerrepræsentanternes Forhandlinger. ■

En Walker gør den svære plæne til en ren "walk over"

WALKER

Overlegen manøvrerevne med Zeroturn og frontmonteret klipper

Perfekt klipperesultat på den halve tid

Effektiv opsamling - selv ukrudtsfrø suges op

Driftsikker og nem at service

Hansen & Kølsholm

Billedskærervej 15
5230 Odense M
Tlf. 66 11 75 32
Mobil 20 23 75 32

Kontakt os for en uforpligtende demonstration

W

ITTENBERG
PLANTESKOLE

Dorrit & Palle Andreassen
Nørremarksvej 54
5690 Tommerup
CVR 61077014
Tlf 64 762270

Thuja & Buksbomhæk

til kirkegårde.

Se priser og aktuelle størrelser på:

www.wittenbergplanteskole.dk

Norcar DK

tlf. 9621 9020

Den perfekte hjælper på kirkegården:

Norcar 755

- Knækstyret
- Har ekstremt snæver venderadius
- Konstrueret med henblik på ergonomi og sikkerhed
- Alle funktioner styres fra et joystick
- Minimal belastning af underlaget
- Smidig i trange omgivelser
- 4-hjulstrukket
- 20 hK Kubota dieselmotor
- Lav egenvægt
- Stort redskabs program, bla. Løvsuger - Gangriver - Gravsstenstang m.m.

Læs mere på www.norcar.com

Ring for nærmere info eller demo af maskinen.

BRANDSOFT

Komplette IT-løsninger
til kirker og kirkegårde

www.brandsoft.dk

Industrivej Syd 13 C · 7400 Herning · Tlf. 9928 3565

AF-EL-TRUCKS

Lad A-Flensborg i Herning løse
deres interne transportproblemer

Type EL-P-24

- Træk på bærehjul
- El-hydr. tip af lad
- Servicefrie batterier

Kontakt os for
yderligere oplysninger
- demonstration
uden forbindelse

Ny
48 Volt
motorteknologi

Type PM-PARK

- Miljøvenlig og lydløs
- Lad 90x150 cm.
m/hængslede sider
- Større eller mindre typer
leveres efter opgave
- Handy og lille venderadius
- Robust og enkelt opbygget
- Kan også leveres med
Honda benzinmotor.

A. FLENSBORG HERNING MASKINFABRIK A/S
MØRUPVEJ 13 7400 Herning
Tlf. 97126300 Fax. 97221283 www.af-truck.dk

KIRKEGÅRDSKONFERENCEN 2013

Tekst og foto af KIRKEGÅRDENS redaktion

Manu Sareen, Minister for ligestilling og kirke, opfordrede til at kirkegårdene skulle slække en smule på æstetikken - til fordel for rummeligheden.

Årets kirkegårdskonference satte ny rekord med 680 tilmeldte deltagere. Konferencens tema var 'Kirkegård for alle' og formålet var at belyse emnet fra både en kirkelig, religiøs og praktisk vinkel.

Palle Kristoffersen fra Skov og Landskab bød velkommen og måtte fortsætte som konferencens ordstyrer, idet der var afbud fra Landsforeningen af Menighedsråds formand, Inge Lise Pedersen.

Fremtidens kirkegård set fra ministerens stol

Manu Sareen, Minister for ligestilling og kirke fandt det glædeligt, at det var lykkedes for ham at finde plads til kirkegårdskonferencen i sin kalender; især på grund af temaets aktualitet. Men også fordi det - set i lyset af den nuværende regerings dalende tilslutning - var positivt at deltage i noget, der var i fremgang.

Manu Sareen belyste emnets aktualitet med bl.a. et personligt eksempel. Hans forældre er hinduer og da moderen døde, var det blevet aftalt, at familien kunne overvære kremeringen, som for hinduerne er en vigtig del af begravelsesceremonien. Men det havde givet anledning til en

del forvirring og panik, da de ca. 200 begravelsesgæster dukkede op i krematoriet; "for det var jo meningen, at det kun var de nærmeste pårørende, der kunne overvære kremeringen...". Manu Sareen mente, at denne oplevelse nok afspejlede virkeligheden meget godt; nemlig at de danske kirkegårde og krematorier i praksis kan have svært ved at rumme andre religioners kultur og begravelsesskikke.

Det var hans forventning, at kirkegårdene - som vi kender og ønsker dem i dag - med deres skønhed, æstetik og regelsæt, ville blive udfordret på længere sigt, på grund af de ønsker og behov, der er i det danske samfund, som i stigende grad præges af mange forskellige religiøse facetter og individuelle ønsker. Hans udfordring til konferencens deltagere var derfor, at de skulle fastholde men også udvikle kirkegårdene, så de fortsat er skønne, måske lidt mindre æstetiske og især lidt mere fleksible, så de også fremover kan være kirkegård for alle.

Kirkegården som begravelsesplads for alle

Leif Arffmann, provst i Vejle Provsti, tog afsæt i en artikel med overskriften "Danmark mangler begravelsesplads til ikketroende borgere". I artiklen gives der udtryk for, at

Det er ikke alle, der finder det attraktivt at blive begravet på »en folkekirkelig gravplads med myriader af religiøse symboler«.

mange ikketroende borgere ønsker et alternativ til »en folkekirkelig gravplads med myriader af religiøse symboler«. Det er dog ikke plads, der mangler på de danske kirkegårde; det anslås at der i alt er plads til at begrave ca. 55 millioner mennesker. Det handler om at skabe rammerne.

Hvor der indrettes afdelinger for andre trossamfund, kan der også gives dispensationer, der imødekommer disses skikke. Her er kirkegårdens vedtægt afgørende; alle de regler, der begrænser hvad man må, skal stå i den: For hvis de ikke står der - "så må vi godt".

I nogle tilfælde ønskes begravelsesceremonien afholdt uden præstens medvirken; en såkaldt borgelig begravelse. Forløbet af en borgerlig begravelse skal aftales med kirkegårdens bestyrelse; men den må ikke afvises, blot fordi den er fremmedartet eller ikke kristen.

Leif Arffmann opfordrede også til, at kirkegården bruges som en ramme for f.eks. koncerter; tiltag der kan være med til at understrege at den er et fælles rum for alle.

Begravelsesskikke i andre religioner end den traditionelt danske

Brian Arly Jacobsen, adjunkt, ph.d., fortalte om nogle af de forhold, der har været med til at skabe skikkene indenfor de forskellige trosretninger – og de modsætninger det har affødt. Før dødsattesten blev indført i Danmark, måtte begravelsen tidligst ske efter 3 dage; dette af skræk for at komme til at begrave en skindød. Det kunne være problematisk for andre trosretninger, hvor man hygiejniske årsager, havde tradition for begravelse indenfor 24 timer. Selv om denne regel er afskaffet, kan det stadig være vanske-

Kirkegårdskonferencen havde 680 tilmeldte deltagere, og det så ud til at langt de fleste havde trodset det uberegnelige forårsvejr og var mødt op; på trods af sne og glatte veje.

ligt at imødekomme alle ønsker. En øget individualisering af dødkulturen, sammen med et stigende antal af religiøse minoriteter, kan bl.a. aflæses i det faktum, at der i 1974 deltog en folkekirkelig præst ved ca. 96 % af alle begravelsesceremonier, hvor det tal i 2012 var faldet til omkring 88 %.

Juristerne er ikke helt enige om, hvorvidt den danske stat diskriminerer andre trossamfund og om der skal ændres i lovgivningen. Forandringerne kan således både komme udefra og indefra.

Eksempler på, hvordan kirkegårde håndterer andre religioners og trossamfunds ønsker og behov

Landskabsarkitekt Susanne Guldager, SG-Landskab, gav et historisk og nationalt rids. De danske kirkegårde er lovgivet demokratiske, i det alle uden skelen til konfession eller social status har ret til begravelse hvor de bor. Kirkegårdene inkluderer derfor lovgivningsmæssigt alle religioner, om end der ikke altid stilles særligt udformede afdelinger til rådighed for mindretal. Men det er muligvis en stigende trend, med afdelinger til specifikke trossamfund/interessesfællesskaber – som eksempel nævntes et nyt anlæg i Helsingborg, med religionsneutralt kapel og afdelinger udformet til forskellige trossamfund. Herhjemme er der også oprettet en del muslimske afdelinger de senere år.

Religiøse mindretal (jøder, katolikker, brødremenigheden f.eks.) har ofte haft deres egne begravelsespladser – ligesom muslimske afdelinger findes en del steder.

Landskabsarkitekt Barbara Joos, Center for kirkegårde, bekræftede at gravstedsafdelinger til fællesskaber af de forskellige slags er med i Københavns Kommunes overvejelser: Der findes allerede eksempler på nationale fællesskaber (f.eks. svensk og russisk afdeling), men også andre fællesskaber kan

”Grædemur med tørreplads”. En af de 39 utypiske gravhaver fra Bettina Lamm og Lise H. Thorsens nye bog.

Palle Kristoffersen har været med til at arrangere kirkegårds-konferencen for sidste gang. Efter næsten 25 år i Skov og Landskab, har han skiftet job og er nu blevet slotsgartner i Styrelsen for Slotte og Kulturejendomme.

komme på tale på kirkegården, f.eks. en afdeling for hjemløse.

I og med at samfundet bliver mere multietnisk og multikulturelt, vil dette smitte af på kirkegårdene.

Kirkegårdsleder Kurt Anhøj, Horsens kirkegårde, fortalte om det praktiske omkring oprettelsen af en muslimsk afdeling. Han mente at alt kan lade sig gøre – hvis der er opmærksomhed, velvilje og beslutsomhed i den lokale kirkegårdsbestyrelse. Det er vigtigt med dialog om forventninger og ønsker, når man går ind i et sådant arbejde. Og personalet skal indstilles på, at muslimer gerne selv kaster graven til – og at man ikke betræder gravene, de skal altså være markerede på en eller anden måde.

Den fælles spørgerunde

Mange af spørgsmålene var rettet til Kurt Anhøj, hvilket afslørede at der var stor interesse for de praktiske erfaringer med indretningen af den muslimske afdeling på Horsens Kirkegård.

Sådan ændrer du et verdensbillede,

var overskriften på cand. theol. Linda Greves indlæg. Hun nævnte metaforer som vi alle kender, og som har påvirket den offentlige opinion: ældrebyrde, cafépenge, fjumreår, varme hænder. Den gode metafor forklarer et abstrakt begreb med en kropslig erfaring (f.eks. ældrebyrde).

Når man skal tale med andre end ens eget fællesskab om f.eks. kirkegården og dens indretning, skal man gøre sig klart at kirkegården og dens indretning er billede på – metafor for – noget forskelligt, afhængigt af hvem man er. Dette er vigtigt at have for øje, når man er i dialog med andre interessefællesskaber om begravelse og kirkegård.

Indførelse af driftsstyring på kirkegårde

Christian P. Kjøller, Ph.d.-studerende, Skov og Landskab viste eksempler på principperne i de kvalitetsbeskrivelser og plejeplaner for kirkegårde, der var resultatet af et projekt på 22 meget forskelligartede kirkegårde. Efter en gennemgang af hvordan det siden var gået med indførelsen af driftsstyring på de 22 kirkegårde, der var med i driftsstyringsprojektet, samt ved håndsoprækning i salen, kunne det konstateres, at det gik fremad med indførelsen af driftsstyring på kirkegårdene; men ikke just i et hastigt tempo.

39 utypiske gravhaver – frit efter C. Th. Sørensen

Lise H. Thorsen, rådgivende landskabsarkitekt, GBL og Bettina Lamm, lektor, landskabsarkitekt ved Skov & Landskab præsenterede deres nye bog; ”39 utypiske gravhaver”, der med sine illustrationer giver 39 poetiske og reflekterende bud på samtidens gravhaver. Ønsket med bogen er at bidrage til en kunstnerisk, landskabsarkitektonisk fornyelse af kirkegården. Bogen er ikke et svar på den rigtige løsning men formidler måder, hvorpå man kan genfortolke kirkegårdens gravparceller som et personligt og æstetisk bud på vor tids have til levende og døde.

Konferencens afslutning

I løbet af dagen, havde konferencens arrangører modtaget flere kommentarer til foredragsholdernes indlæg om dagens tema ’Kirkegård for alle’. Det fik Palle Kristoffersen til at konkludere, at udfordringen med at de danske kirkegårde skal kunne rumme alle - uanset tro og tradition - måske ikke var helt så ligetil, som formiddagens indlæg havde givet indtryk af.

Foredragsholdernes præsentationer kan ses på www.sl.life.ku.dk ■

Gravkastning?

Så har vi løsningen!

Vikarhjælp
- se vores
hjemmeside

Vi udfører alle graveopgaver!

Special-entreprenøren ApS

Østre Strandvej 1A, 1.th. · 6731 Tjæreborg
Tlf. 75 17 51 22 · www.spec-ent.dk

Suppleringskurser inden for arbejdsmiljø

Er du medlem af arbejdsmiljøgruppen på din arbejdsplads? Så har du hvert år krav på supplerende uddannelse. Formålet er at styrke din og organisationens viden og kompetencer på arbejdsmiljøområdet. Landsforeningen af Menighedsråd tilbyder på vegne af Folkekirkens Arbejdsmiljøråd supplerende kurser, som sikrer, at du får ny viden om relevante arbejdsmiljøemner, som du kan bruge aktivt på din arbejdsplads.

I 2013 tilbydes kurserne:

- Styrk trivslen og samarbejdet.
D. 13. juni og den 19. september i Aarhus
- Styr på arbejdsmiljøet.
D. 6. juni og d. 9. oktober i Aarhus

På kirke-trivsel.dk kan du læse mere om kurserne og tilmelde dig. Du kan også ringe til arbejdsmiljøkonsulent Hans Hjerrild på tlf. 87322133.

Landsforeningen af Menighedsråd kan også skræddersy et supplerende kursus til jeres arbejdsmiljøorganisation. Ring til Hans Hjerrild og hør om mulighederne.

Folkekirkens
Arbejdsmiljøråd

Champost®

www.champost.dk – Telefon 96 19 18 80

Champost® BigBag

Gratis levering
direkte til kirkegården

(gælder kun ved brofaste øer)

Stort udvalg
www.champost.dk

Champost® Rosenjord m/ Naturgødning

- giver porøs og næringsrig jord
- særdeles velegnet til lette jordtyper pga. Champost og ler
- fremmer antallet af regnorme og mikroflora
- holder på vand og gødning
- ikke velegnet til meget tung og våd lerjord

Champost® Jordforbedring

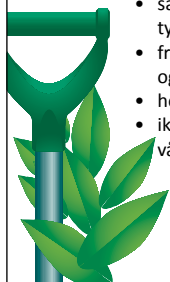
Læg et 3-5 cm. tykt lag Champost® Jordforbedring ved hække og omkring buske.

- forhindrer ukrudt i at spire
- gødning nok til hele året
- mindre fordampning
- mange orm
- masser af microliv
- meget humus i jorden

Kirkegårdsral

- små sten 0 - 5 mm.
- opgravet fra Vesterhavet
- runde i mange flotte nuancer
- BigBag med 1000 kg.

Telefon 96 19 18 80 • champost.dk • sg@champost.dk

REPLIK FRA PROVST ELOF WESTERGAARD OM RUMMELIGHED PÅ KIRKEGÅRDENE:

KIRKEGÅRDEN - ET FÆLLES RUM MED PLADS TIL MANGFOLDIGHED

Af provst Elob Westergaard, eve@km.dk
Formand for Foreningen for Kirkegårdskultur

Hvad enten det er kirken eller kommunen, som driver den lokale kirkegård, er der alle steder en stor vilje til at kirkegården skal være kirkegård for alle. Den kirkelige og den politiske retorik kan være forskellig, men alle bestræber sig i dag på at give plads til en bred vifte af ønsker fra de pårørende, sådan at kirkegården fortsat må fremtræde som et righoldigt spejl af det omkringliggende samfund. Kirkegård for alle kræver imidlertid sans for hvad fællesskab er og kræver.

De danske kirkegårde er med undtagelse af kirkegårdene i de største danske byer, drevet af de lokale menighedsråd og kirkegårdsbestyrelser. Det har historiske grunde og forekommer helt naturligt, for så vidt de fleste kirkegårde ligger umiddelbart omkring en kirkebygning.

Nogle borgere har i de senere år følt sig stødt over at skulle begraves på indviet jord og bryder sig ikke om den tætte forbindelse mellem kirke og kirkegård. Jeg har imidlertid vanskeligt ved at tage kirkekritikkerne alvorligt, for så vidt de ser bort fra såvel den historiske forbindelse mellem kirke og kirkegård som fra det forhold, at langt den største del af den danske befolkning fortsat er medlem af folkekirken. Man negligerer desuden, at de folkekirkelige kirkegårde faktisk bliver drevet som kirkegårde for alle. Kirkegård som indviet jord gør i en luthersk kirke ikke kirkegården til noget eksklusivt.

Hvad enten den lokale kirkegård drives af kommunen eller af et menighedsråd, så er bestræbelsen i dag den samme. Man vil gerne være kirkegård for alle. Kirkeministeriet udsendte allerede i 1996 en vejledning, hvor man gjorde menighedsråd, kirkegårdsbestyrelser og begravelsesmyndigheder opmærksom på de samfundsmæssige ændringer i Danmark: det større multikulturelle islæt og

den større individualisering. Vejledningens ærinde var tydeligvis den at klæde menighedsrådene på til en ny tid, hvor det at være kirkegård for alle betyder, at man skal give plads til forskellighed og være rummelig. Den kulturelle og religiøse mangfoldighed udenfor kirkegårdens diger skal også gerne kunne afspejles indenfor. Det er en god og vigtig bestræbelse fortsat at skabe en kirkegård med plads til alle sognets/byens borgere - et fælles rum.

Den religionsneutrale kirkegård og sognets kirkegård

Jeg er imidlertid i stigende grad blevet opmærksom på, hvordan retorikken ofte er forskellig, om man taler fra et kommunalt eller et kirkeligt udgangspunkt. Den kommunalt ansatte tager gerne udgangspunkt i en retorik, hvor man fremhæver en religionsneutralitet, mens man i kirken vægter at tale om kirkegården i sammenhæng med kirken.

Hvis udgangspunktet er, at der er en god sammenhæng mellem kirke og kirkegård, og man som jeg glæder sig over den tætte forbindelse mellem gudstjenestens rum og dødens have, så er det ikke ensbetydende med at man gør kirkegården eksklusiv og ikke giver plads til andre. Jeg glæder mig over, at vi som kirke har med kirkegårdsdrift at gøre, for kirke og kristendom har noget at sige konkret ind i menneskers liv fra fødsel til død. Vi døber børn i kirken, vi konfirmerer, vier og begraver. Kristentro har med menneskelivet at gøre. Denne tætte forbindelse mellem kirke og kirkegård går imidlertid hånd i hånd med opfattelsen af, at kirkegården i min by samtidig er kirkegård for alle byens borgere. Her er plads til alle, såvel tilflyttere som dem, hvis familier har boet i sognet gennem generationer. Her er plads til såvel troende som ikke-troende.

Hvis udgangspunktet derimod er, at kirkegården skal være religionsneutral, så er det vigtigt, at man klargør, hvad

”Man er imidlertid ikke religionsneutral, hvis man f.eks. for at tækkes et ønske om at være fri for religiøse symboler umuliggør opsætning af religiøse og kulturelle tegn og symboler på en kirkegård. Det er at forveksle religionsneutralitet med religionsfjendtlighed, og det betyder i værste fald en eksklusiv kirkegård, hvor der ikke er plads til alle og alle former for erindringsspor.”

det vil sige at være religionsneutral, og ikke indskrænker begrebet. Religionsneutral bør ikke betyde forbud mod eller frihed fra religion, det vil være en indskrænkning af den kulturelle og religiøse mangfoldighed i det danske samfund 2013. Religionsneutral betyder derimod, at man fra kommunal side ikke har taget stilling til religion. Man tager religionsfriheden alvorlig, hvorfor man giver plads til alle på kirkegården og om muligt også opretter særlige afdelinger for forskellige trossamfund og andre grupper, der ønsker særskilte afsnit. Man er imidlertid ikke religionsneutral, hvis man f.eks. for at tækkes et ønske om at

være fri for religiøse symboler umuliggør opsætning af religiøse og kulturelle tegn og symboler på en kirkegård. Det er at forveksle religionsneutralitet med religionsfjendtlighed, og det betyder i værste fald en eksklusiv kirkegård, hvor der ikke er plads til alle og alle former for erindringsspor. Det kan godt være man som politiker og beslutningstager gerne vil imødekomme nogle, som føler sig stødt, men man glemmer da, at kirkegården er et fælles rum, hvor der skal være plads til, at den enkelte pårørende har mulighed for at sætte såvel kulturelle som religiøse markeringer. ■

GIANT D204SW

- Motor 20 hk
- Løftekraft 1100 kg
- Egenvægt 1000 kg
- 4 hjulmotorer med el-hydraulisk diff.spærre
- Parallelføring på løftearm
- Frem/bak i joystick

Brdr. Holst Sørensen A/S
6760 Ribe · tlf. 76 88 44 00
www.bhsribe.dk

Kontakt Julius Bjerg på 40 33 26 61

ARS

Beskæringsudstyr

SITAS.DK · 44 65 05 65

Stangsakse

Knivtandsave

Topsave

MUSLIMSKE GRAVSTEDER I DANMARK

Tekst og foto af Helle Lykke Nielsen, hln@sdu.dk
Lektor, Mellemøststudier, Syddansk Universitet

At de muslimske gravpladser med danske øjne kan se tilvoksede eller ligefrem misvedligeholdte ud, er ikke nødvendigvis et udtryk for sjuks eller manglende penge. Fra Rising muslimske gravplads i Odense

Døden er universel – men måden vi begraves på, og det gravsted vi efterlader os, er i høj grad kulturelt betinget.

Og ikke nok med det: Hvor og hvordan vi begraves, siger også noget om den sociale position, vi har haft i levende live. Døden kan vise rigdom og social status eller det modsatte gennem valg af kirkegård, gravens placering på kirkegården, gravstedets størrelse og indretning, indskriften på gravstenen, etc. Og netop fordi gravsteder er både kulturelt og socialt betinget, kan man let komme til at fejllæse gravsteder fra andre religiøse trosretninger.

Det er ikke ualmindeligt at danskere undres over nogle af de mange muslimske gravsteder, der efterhånden findes på de større danske kirkegårde: Valget af materialer til både gravsten og kantning kan være meget anderledes end det vi

er vant til, beplantningen forskellig eller ligefrem erstattet af knæhøjt ukrudt, og indskriften på gravstenen ulæselig, enten på grund af vind og vejr, eller fordi den er skrevet med et andet alfabet – hvis ikke stenen da helt mangler, så det bliver umuligt at identificere den døde. Forskellene er mange, og derfor kan konklusionen også let blive misvisende: at muslimer åbenbart ikke vedligeholder deres grave, enten fordi de er ligeglade med dem, eller fordi de mangler penge til at betale for det. At sådanne grave snarere er et udtryk for en anderledes begravelseskultur end ligegyldighed og mangel på penge, ligger ikke altid lige for.

Indflydelse fra hjemlandet

En af grundene til at muslimske gravsteder i Danmark ofte adskiller sig fra dem vi kender i dansk kristen tradition, er at indvandrere typisk medbringer elementer af deres begravels-

Gravsten for bosnisk muslim fra Mostar og palæstinensisk muslim fra Akko, begge Korsløkke Kirkegård i Odense

seskulturer fra hjemlandet. Og den er for muslimernes vedkommende ikke kun påvirket af religiøse principper, men også af lokale skikke og traditioner. I Somalia markeres grave fx med en lille jordvold i gravens længde og et bræt med eller uden navn der markerer hovedets placering; eneste pynt på gravstedet er en gren der er stukket i jorden ved begravelsen, men som hurtigt visner væk. I Libyen, Saudi-Arabien og andre muslimske beduinkulturer er gravpladser som regel blot dækket til af et lag beton, evt. med en sten ved hovedet, ofte helt uden angivelse af navn, mens irakiske gravsteder typisk har form af små sarkofager af mursten eller ler med en indstøbt tavle, der fungerer som gravsten. I Marokko finder man gravpladser i tilknytning til helligdomme for de såkaldte marabout, hellige mænd med særlig religiøse evner, hvilket er aldeles uacceptabelt for andre muslimer, som dels ikke anerkender hellige mænd, dels ikke er vant til at gravpladser ligger i forbindelse med moskeer og andre helligdomme. Og sådan kunne man blive ved: Der er ganske store forskelle på begravelseskulturer blandt muslimer, og når disse føres til Danmark og glider ind i en dansk kirkegårdstradition, giver det selvsagt en ganske rig variation af gravsteder.

Dødsforståelsen i islam

Men selv om gravkulturer altså varierer betydeligt i islamske lande, er der nogle grundlæggende dødsforestillinger som forener muslimer, og som afspejles i den måde, de efterladte udformer og behandler graven på. I islam opfattes døden ikke som en afslutning på livet, men som en overgang til livet efter døden, og begravelsen skal derfor ses som en slags rite-de-passage mellem livet på jorden og det liv som derefter skal leves i enten himmel eller helvede. Muslimer tror på at det guddommelige regnskab der skal afgøre hvorvidt de har gjort sig fortjent til det ene eller det andet, gøres op lige efter døden gennem to parallelle processer:

en guddommelig proces som styres af to gravengle, og en proces blandt de efterladte der skal stille den døde i bedst mulig udgangsposition på dommedag. Så snart begravelsen er overstået, og der er blevet stille ved graven, starter den første proces: To gravengle begynder at stille spørgsmål til den dodes gerninger på jord, og det indleder en periode der i mange religiøse tekster fremstilles som præget af frygt, angst og tortur i det underjordiske mørke. Samtidig arbejder de efterladte på at give den døde et godt eftermæle, som kan hjælpe når regnskabet skal gøres endeligt op: Ved at bede for den døde, tale godt om ham og tilgive hvad der måtte være tilbage af uløste konflikter og dårlige gerninger, bidrager de til at give den døde fred, så han kan koncentrere sig om det sidste møde. Når trompeten lyder i graven, er regnskabet gjort op, og den døde overgår til en ny tilstand af liv i enten paradys eller helvede.

Denne forståelse af død og begravelse kan bidrage til en forklaring på i hvert fald to træk ved muslimske gravsteder i Danmark. For det første er der langt flere religiøse markører på muslimske gravsten end på danske. Disse markører er meget ofte skrevet på arabisk, muslimernes religiøse sprog, også selv om der på samme gravsten kan stå navne, datoer og evt. indskrifter på dansk. Lidt firkantet kan man sige, at muslimske gravsten taler til gud i mindst lige så høj grad, som de taler til de efterladte. Og for det andet mister det jordiske gravsted en del af sin religiøse betydning, når dommedag er ovre, og den døde er draget videre til et andet liv. Så har de religiøse markører udspillet deres funktion som forbøn for den døde, og graven bliver primært et mindsted for de efterladte og en påmindelse om livets forgængelighed. Det der derfor med danske øjne kan se ud som tilvoksede eller ligefrem misvedligeholdte grave, er således ikke nødvendigvis et udtryk for sjusk eller manglende penge, men snarere et tegn på at graven har mistet en del af sin religiøse

betydning, og at de efterladte derfor ikke behøver at interessere sig for, hvordan den ser ud. Omvendt kan graven ifølge islamisk tradition heller ikke sløjfes før tidligst når liget er fuldt formuldet, hvilket meget vel kan tage op til 30-40 år. Det almindeligste er da også at gravsteder i Mellemøsten som udgangspunkt bevares på ubestemt tid, hvis ikke pladsforhold taler imod det.

Flygtninge i Danmark

Mens de muslimske grupper der kom til Danmark som arbejdskraft i 1960'erne og 1970'erne, typisk tyrkere, pakistane og marokkanere, har haft mulighed for at blive begravet i hjemlandet, hvilket mange første generationsindvandrere har benyttet sig af takket være billige forsikringsordninger, har situationen været anderledes for de muslimer der er kommet til Danmark som politiske flygtninge. Bosniske, palæstinensiske, irakiske og iranske flygtninge har, i hvert fald i perioder, ikke kunnet vende tilbage til hjemlandet, selv om de skulle have ønsket at blive begravet der, og disse grupper er derfor overrepræsenteret blandt de muslimer der i dag er begravet i Danmark. Og netop flygtninge har tendens til at markere deres tilhørsforhold til hjemlandet på gravstenen: Det er meget udbredt blandt muslimske flygtninge at markere, hvor den døde er født – enten generelt med angivelse af landet eller mere præcist med en region eller en by. Irakiske gravsten angiver fx at den døde er "født i det sydlige Irak", "født i Bagdad", "...Basra", "...al-Kadhimiyya", og palæstinensiske gravsten angiver "født i Palæstina" eller hyppigere "født i 'Akka", "...Deir al-Asad", "...Haifa", "...Jaffa", efterfulgt af "Palæstina". Da mange af de nævnte palæstinensiske byer i dag ligger i Israel, bliver sådanne indskrifter ikke bare en markering af fødebyen, men også et politisk statement, der underkender staten Israels eksistens. Bosniske muslimer som kom til Danmark i forbindelse med krigen i det tidligere Jugoslavien 1992 - 1995, går skridtet videre: De fleste gravsten angiver ikke blot "BiH" for Bosnien Herzegovina samt et bynavn – "Banja Luka", "Bileca", "Lisnja", "Trebinja", etc. - men markerer gennem et islamisk symbol med en halvmåne og en stjerne øverst på gravstenen, at de er muslimer. Et sådant tegn får stærkt identitetsskabende funktion, når man er flygtning fra et område hvor muslimer blev ofre for etniske udrensninger, netop fordi de var muslimer. Enkelte bosniske muslimer går endda så langt som til at indgravere billeder fra deres hjemegn på gravstenen.

Muslimske gravpladser eller danske kirkegårde?

I Danmark findes der i dag to muslimske gravpladser: Rising gravplads i Odense, der åbnede i 2002, og som er blevet til i et samarbejde mellem kommunen og en række lokale muslimske organisationer; og begravelsespladsen i Brøndby, der åbnede i 2006, og som ejes, administreres og vedligeholdes af Dansk Islamisk Begravelsesfond, der er en samling af

23 muslimske foreninger i Danmark. Derudover findes der særlige afsnit for muslimer på i hvert fald seks større danske kirkegårde.

For de to muslimske gravpladser gælder det at variationen af gravsteder er stor, om end gravpladsen i Brøndby synes at undgå store og mere monumentale gravsteder end dem man kan finde på gravpladsen i Odense eller på de særlige afsnit for muslimer på de danske kirkegårde. Og selvom der med al sandsynlighed vil komme flere muslimske gravpladser i Danmark i takt med at den muslimske del af befolkningen demografisk kommer til at ligne den danske, og efterfølgende generationer af indvandrere vil føle sig mere knyttet til Danmark end deres forældre, vil det næppe få de særlige muslimske afsnit på kirkegårdene til at forsvinde: For dels vil den geografiske afstand til en muslimsk gravplads stadig spille en rolle for de efterladte der traditionelt gerne vil have deres døde placeret i nærheden af hjemmet, dels opstår der let religiøs uenighed om forskellige traditioner, når muslimer dør i tredjelande. Den lokale begravelseskultur man som muslim har med sig fra hjemlandet, risikerer nemlig at blive problematiseret i Danmark, især hvis der kun er en enkelt bedemand, eller det er en bestemt gruppe eller folk med samme nationalitet, der står for begravelserne. Det fører nemlig uafvendeligt til en diskussion om, hvad der er korrekt i religiøs forstand, og hvem der følgelig er "rigtige" muslimer. I den situation vil kristne kirkegårde stadig være et godt alternativ til de muslimske gravpladser for dem der ikke føler sig tilgodeset i den lokale dansk-muslimske begravelseskultur. ■

Gravsten for bosnisk muslim på Rising gravplads i Odense

Design dit eget el-køretøj - kun fantasien sætter grænser

Den miljøvenlige og alsidige transport når der skal køres, flyttes, fjernes, leveres, holdes rent eller holdes køligt

100% el-drevet eller hybrid el/benzin

Robust • Pålidelig • Kompakt • Brugervenlig

Fås bl.a. med tiplad, container og blad-/løvopsuger

Se mere på www.loewener.dk eller tal med vores salgskonsulent Henning Stampe om dine behov på mobil nr. 40 643 010 eller hs@loewener.dk

V. Løwener A/S

Postboks 1330 • Smedeland 2 • DK-2600 Glostrup
Tlf. +45 43 200 300 • Fax +45 43 430 359
E-mail: vl@loewener.dk • www.loewener.dk

Servicecenter Stilling

Niels Bohrs Vej 31 C • 8660 Skanderborg • Tlf. +45 86 982 288

LÖWENER

hjørthede.dk

Flotte barrødsplanter i
taks og thuja.
Finkvistede og tætte.
Perfekt til
gravstedshæk.

Få en ny idé!

Download her

Den rigtige plante
- på det rigtige sted!

Hjørthede Planteskole A/S
tlf. +45 8668 6488
mail@hjørthede.dk

ÅRSMØDET 2013 I RINGSTED

Af Vagn Andersen, kontor@danskekirkegaarde.dk

Sorø Klosterkirke er bygget som gravkirke for Hvide-slægten. En af de mest berømte Hvider – Biskop Absalon – er gravsat foran kirkens højalter. Foto: Anders Grube.

Årsmødets ekskursion omfatter et besøg i Fælleskrematoriet i Ringsted. Illustrationen er udført af Henning Larsens tegnestue, der har tegnet bygningerne.

FDK og DKL afholder fælles årsmøde den 1. og 2. september 2013. Årsmødet afvikles på Sørup Herregård, som ligger i smukke omgivelser med en stor park, sø og voldgrav.

Årsmødet afholdes i forbindelse med turen til Nordisk kongres og starter op en søndag, for at give plads til et spændende program, selv om man ikke skal med videre til den Nordiske kongres.

Søndagens program indeholder et foredrag om det psykiske arbejdsmiljø ved miljøkonsulent Hans Hjerrild, samt FDK's og DKL's generalforsamlinger.

Årsmødets ekskursion omfatter et besøg på den gamle klosterkirkegård i Sorø og ikke mindst klosterkirken, som begge hører under Sorø Akademi. Klosterkirken er opført

i slutningen af 1100-tallet og er gravplads for bl.a. Valdemar Atterdag, biskop Absalon og Ludvig Holberg. Sorø Gammel Kirkegård er anlagt samtidig med klosteret og er en af de ældste kirkegårde i Danmark, der stadig er i brug. Her er bl.a. B.S. Ingemann begravet. Man kan læse mere om Sorø Akademi i kirkegårdsleder Anders Grubes profil i Kirkegården nr. 5, 2012.

Herefter går turen fra middelalderen og til det sidste nye inde for vores branche; det nye Fælleskrematorium i Ringsted. Krematoriet er taget i brug i april 2013 og kan fremvise den nyeste teknologi indenfor området. Krematoriet har 5 ovne. 10 ansatte sørger for den daglige drift, som bl.a. omfatter kørsel med 3 rustvogne, med plads til 4 kister i hver. Rustvognene henter kister fra kølerummene ved de nedlagte krematorier i Nakskov, Nykøbing F., Næstved, Køge, Slagelse, Holbæk, Roskilde og Helsingør. ■

Tilmelding til årsmødet skal foregå inden den 10. maj, og skal ske via sekretariatet på Hørsholm kirkegård. Alt om tilmelding og program kan ses på hjemmesiden www.danskekirkegaarde.dk

LÆSERBREV FRA VENDSYSSEL

Årsmødet 2013 er for kort!

Vi var flere kollegaer, der blev noget skuffede over at vores årsmøde var skåret så kraftigt ned.

En del af kirkegårdslederne og ikke mindst vore assistenter synes vores årsmøder er årets højdepunkt, med masser af gode kollegaer, temaemner, god mad... og kollegialt samvær med ligesindede. Vi får hørt og fortalt om stort og småt om vores kirkegårde rundt om i landet. Vores årsmøder er alle pengene værd. MEN ikke i år.

Et tænkt eksempel: Tog fra Frederikshavn kl. 04.05 og så 7 timer i tog. Godt 1 dag/aften sammen med kollegaerne.

Næste morgen ud og se det nye krematorie, 7 timer hjem igen... og så vente et helt år til næste årsmøde. Er det rejsen værd?

Vi har før afholdt årsmøderne om foråret, de år hvor der er nordisk kongres om efteråret. Det er ikke alle, der har midler og råd til at komme med til kongresserne.

Derfor appellerer vi til at vores årsmøder bliver afholdt som de plejer, da det er af stor værdi for os ude i landet, at vi ses og vender verdenssituationen i godt selskab.

Med venlig hilsen
Erik Rasmussen, mfl.

SVAR FRA FDK'S BESTYRELSE

Kære Erik Rasmussen m.fl.

FDK's bestyrelse sætter stor pris på den positive tilbagemelding om årsmøderne i deres sædvanlige form. Det er jo dejligt, at de er højdepunktet for faglig og personlig kompetence udvikling kollegaer imellem.

Bestyrelsen er dog af den opfattelse, at det forhåbentlig også i år bliver pengene værd, på trods af den kortere tid. Også bestyrelsen ser frem til, at vi i 2014 vender tilbage til den vanlige gænge frem til 2017, hvor den Nordiske kongres afholdes i Danmark. Til den tid er det så op til den siddende bestyrelse at afgøre, hvordan kongressen og årsmødet afvikles i 2017. Og bestyrelsesarbejdet har man jo mulighed for at stille op til - hvert år på FDK's generalforsamling.

Vi har altid været opmærksomme på de lange afstande; derfor flyttes årsmødet rundt mellem landsdelene - og ja, det er da ærgerligt, at det netop er jer, der skal have den lange transporttid i år.

FDK og DKL har haft en lang tradition for samarbejde med de nordiske lande og vi har fundet det nødvendigt at bringe de samlede udgifter ned, for at få så stor tilslutning som muligt til Nordisk kongres i Oslo.

Vi er vel vidende om, at vi tidligere har afholdt forårs årsmøde for FDK, når der har været Nordisk kongres, men da var tiderne også meget anderledes, rent økonomisk. Vi håber dog på, at rigtig mange vil deltage i både årsmødet og Nordisk kongres.

På bestyrelsens vegne,
Klaus Frederiksen

TUR TIL NORDISK KONGRES I OSLO

Af Vagn Andersen, kontor@danskekirkegaarde.dk

Vestre Gravlund er Norges største kirkegård og rummer mange forskellige og varierede afdelinger. Her er bl.a. den tidligere statsminister Trygve Bratteli begravet. Foto: Vagn Andersen.

I forbindelse med Nordisk kongres, arrangerer FDK en fælles tur til Oslo. Her har vi en ekstra dag, hvor vi besøger 3 kirkegårde.

Turen starter mandag eftermiddag d. 2. september hvor vi går om bord på Oslo-båden i København. Næste morgen er vi fremme i Oslo. Her bliver vi kørt rundt i bus og om formiddagen besøges Oslos største kirkegård, Vestre Gravlund.

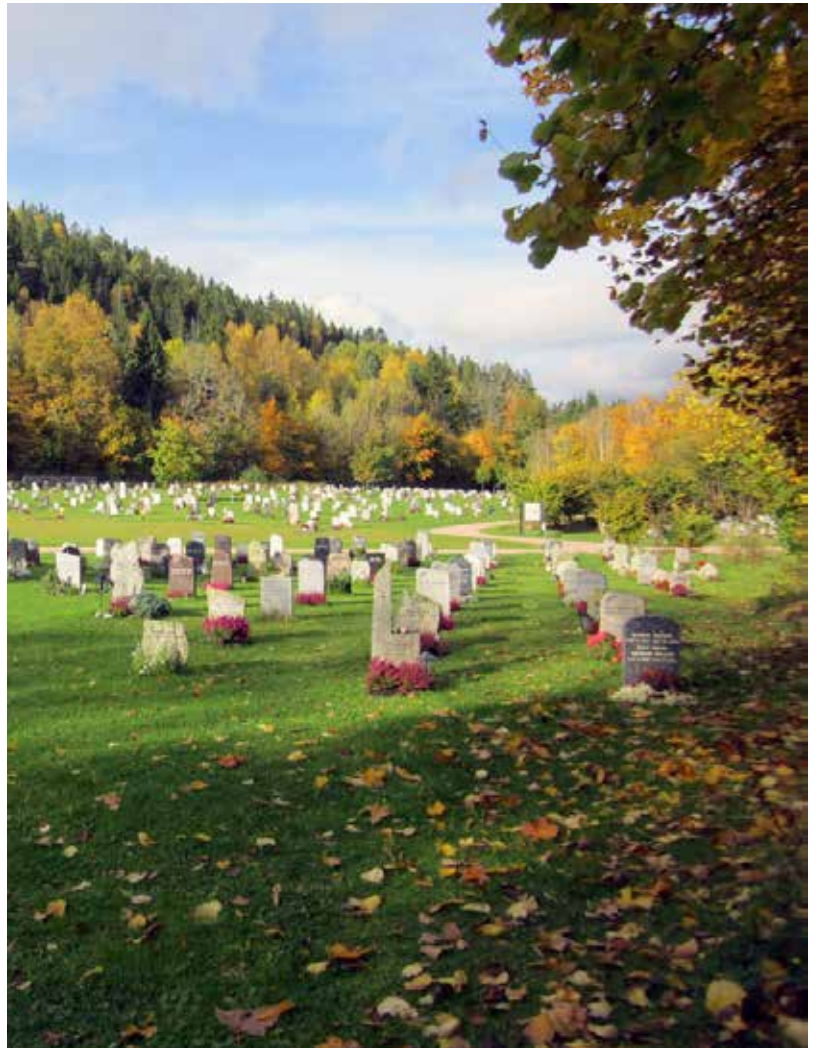
Frokosten indtages i nærheden af Holmenkollen Skihopbakke, hvor der er en smuk udsigt over hele Oslo. Eftermiddagen bruges i Bærum, en forstad til Oslo, hvor vi besøger Steinsskogen Gravlund og den ny anlagte Lommedalen Urnegravlund.

Resten af eftermiddagen og aftenen har man mulighed for at se Oslo på egen hånd.

Onsdag d. 4. september starter kongressens program. Kongressen afsluttes fredag eftermiddag med en koncert i Oslo Domkirke. Herefter er der hjemrejse med fly fra Oslo Lufthavn. Der er mulighed for at fravælge flyveturen hjem, så man enten kan forlænge opholdet eller flyve til en anden lufthavn end Kastrup.

Vestre Gravlund

Vestre Gravlund er med sine 24,3 hektar også Norges største kirkegård. Den blev indviet i 1902 og noget af det, man især lægger mærke til, når man kommer ind på kirkegården, er den lange flotte alle med søjle eg. Omkring det store kapel fra 1902, har kirkegården et særligt område med store grave for det bedre borgerskab. Vestre Gravlund er en meget varieret kirkegård, med flere forskellige alléer, områder med særlige krigsgrave, som er delt op i afdelinger for faldne danske, svenske, norske, britiske, amerikanske,

Steinsskogen Gravlund er anlagt i et naturområde, hvor dele af den oprindelige beplantning er bevaret som adskillelse mellem de enkelte afdelinger. Alle gravlundens gravsten skal være høje og slanke og må ikke stå for tæt. Foto: Eva Larsen.

hollandske, russiske og polske soldater. Den norske Mission og Frelsens hær har ligeledes deres egne områder.

Bærum

Forstadskommunen Bærum har ca. 120.000 indbyggere. Med den ny anlagte Lommedalen Urnegravlund, har kommunen 5 kirkegårde i alt. Den kommunale kirkegårdsforvaltning som driver kirkegårdene, består af 20 personer, hvoraf de 4 arbejder på kirkegårdskontoret.

Steinsskogen Gravlund

Steinsskogen Gravlund blev indviet i 2002 og er på i alt 13,5 ha. Dele af gravlundens er anlagt i et naturområde med mange sjældne og spændende planter. De 2 ha. er fredet, hvilket har betydet, at en stor del af bevoksningen mellem de enkelte afdelinger, er en bevaret beplantning fra det oprindelige naturområde. Kirkegården er skjult i bevoksnin-

gen og kan ikke ses fra den nærliggende bebyggelse. Det er kun det 10 meter høje hvide klokketårn, der rager op over skoven, som signalerer at her ligger en kirkegård.

Alle gravmonumenter skal være lige store; uanset om de står på kiste- eller urnegrave og de skal være opretstående og smalle. Og man har valgt at et urnegravsted ikke må være mindre end 2,25 m² af hensyn til, at monumenterne ikke må stå for tæt. Alle gravene er vendt nord-syd, undtagen i de muslimske afdelinger. Da driftslederen på Steinsskogen Gravlund er dansk skulle vi have gode chancer for at forstå hvad der bliver fortalt, når vi får en rundvisning på stedet.

Fakta om Steinsskogen Gravlund: Det er arkitektfirmaet Grindaker A/S som har tegnet gravlundens (kirkegården). Der er ansat 2 faste medarbejdere, samt 2-3 ekstra som-

Lommedalen Urnegravlund anlægges på en skråning og opbygges med terrasser. Den indrettes med mange siddepladser og god adgang for handicappede. Projekt visualisering fra Asplan Viak AS.

Arbejdet med at opbygge de mange terrasser på Lommedalen Urnegravlund er i fuld gang. Gravlundens tages først i brug i løbet af efteråret 2013. Foto: Naomi Louise Wilde(øverst) og Vagn Andersen(nederst)

merhjælpere til at passe Steinsskogen Gravlund. Der er i alt 6.400 grave, hvoraf de 2.750 er udlagt til kistegrave og 3.650 til urnegrave. Siden 2002 er der taget 485 kistegrave og 1.220 urnegrave i brug.

Lommedalen Urnegravlund

Den lille ny kirkegård er på 0,8 ha. og ligger på en skråning med Lommedalen Kirke på toppen. Arbejdet med at anlægge kirkegården er i fuld gang og den bliver først indviet i løbet af efteråret 2013. Hele kirkegården er bygget op i terrasser, således at området bliver udnyttet fuldt ud. Der skal være plads til 500 almindelige urnegrave med plads til 4 urner og 1.000 enkelte urnegrave. På nordvest siden laver man en "kendt mindelund"; et område hvor man placerer et fælles monument, hvor de afdødes navne kan sættes på.

Lommedalen Urnegravlund er tegnet af Asplan Viak AS fra Sandvika. På trods af det skrånende terræn, bliver gravlundens meget handicapvenlig og der er gøres meget ud

af at opsætte bænke og belysning. I første omgang bliver kirkegården passet af personalet fra de andre kirkegårde i Bærum kommune.

Tak til Specialkonsulent Eva Larsen fra Bærum kommune for information og billedmateriale. ■

Tilmelding til Nordisk kongres skal foregå inden den 10. maj, og skal ske via sekretariatet på Hørsholm Kirkegård. Alt om tilmelding og program kan ses på hjemmesiden www.danskekirkegaarde.dk, hvor man også kan finde information omkring nordisk kongres og kongressens program.

Oslo inviterer til: Nordisk kongress

ÆRESGRAVLUNDEN:
På Vår Frelers gravlund
ligger mange norske
«kjendiser» begravd.
Dette flotte anlegget
får besøk under høstens
nordiske kongress.

Norsk forening for kirkegårdskultur er vertskap for årets Nordiske kongress. Kirkegårdsfolk fra hele Norden møtes for faglig påfyll på hotell Clarion Royal Christiania 4. – 6 september.

Tema for kongressen er: Verdier, kvalitet og omstilling. Med disse stikkordene i mente belyses utfordringene som gravlundforvaltningene møter i dagens omskiftelige samfunn.

Samfunnet endres

Åpningsforedraget går direkte på årets tema. Problemstillinger som oppstår med økt mangfold av religioner, natursyn, organisatoriske og fremtidige utfordringer, tas opp. Inntrykkene fordøyes i matpausen, før tråden tas opp igjen ved å se på hvordan våre tradisjoner utvikles når ulike religioner og kulturer møtes. Hvordan, og ikke minst hvorfor, reagerer vi på ulikheter, og det at tradisjoner endres?

Kongressens avslutningsdag gir innblikk i flere forskningsprosjekt. To av disse foredragene kan relateres direkte til kongressens

grunntema. Det er den svenske utredningen «Kirkegården som minneplass», samt innblikket i hvordan norske kirkegårdsforvaltninger taklet 22. juli og det at de døde kom fra mange forskjellige religioner.

Litt gammelt og litt nytt

Før torsdagens ekskursjon vil endringene som nordiske gravplasser står overfor, bli tatt opp. Hvordan ta vare på kulturminner på gravplassen? Hvordan bevare de grønne verdiene i møte med krav om økt effektivisering? Og hvordan utnytte arealet, samtidig som gravplassen bevares?

Torsdagen får også plass til presentasjon av nye krematorier. Deltakerne får høre om tankene rundt arkitektur, visjoner, logistikk, miljø og etikk for de nye krematoriene på Ringsted på Sjælland, Skogskyrkogården i Stockholm og Alfaset i Oslo.

Nordisk kongress:
4. – 6. september 2013

Kongresshotell:
Clarion Royal Christiania

Informasjon:
www.kirkegaardskultur.no/nordisk-kongress

Utenom dette, får deltakerne på Nordisk kongress med seg enda flere interessante foredrag. Blant dem et foredrag om rammevilkårene for den nordiske gravferdsvirksomheten, samt en visuell presentasjon av mulighetene som finnes innen nordisk kirkegårdsutforming.

Tekst:

KJETIL S. GRØNNESTAD
kjetil@svartpaakvitt.no

Faglig og sosial ekskursjon

Det som foregår utenfor kongressalen er ofte like givende som det som foregår inne. Faglige tips utveksles i sosial og uformell setting. Nordisk kongress gir flere muligheter til å treffe kolleger.

Torsdag er den store ekskursjonsdagen. Tre aktuelle steder i Oslo skal besøkes. Første stopp blir på Alfaset med omvisning i det nye krematorieanlegget. Deltakerne får også bli kjent med gravlund og kapellet. Her får man en orientering om QR-koder på

kjente gravminner, samt kikke på utstillingen av kirkegårdsutstyr.

To gravlunder

Ekskursjonen fortsetter til Vår Frelers gravlund og Gamle Aker kirkegård. Vår Frelers gravlund ble tatt i bruk så tidlig som i 1808. Mange kjente nordmenn er gravlagt her, både i æreslund og ellers på denne fine kirkegården. Hvem vet – kanskje blir det mulighet for å

møte noen av dem her?...

Gamle Aker gravlund kan ikke skilte med like mange prominente gravlagte, men særpreges av at den ligger rundt Oslos eldste bygning, Gamle Aker kirke.

GOD BESKÆRING I RINGE

Tekst og foto af Svend Andersen, svend@plantefokus.dk
Plantefokus

Opstamning og kronestyling af egetræer i parkdel diskuteres og udføres.

På en af forårets allerflotteste dage først i marts, blev der afholdt et beskæringskursus på Ringe Kirkegård. Jeg vil her fortælle lidt om optakt til kurset, samt indhold og udbyttet af dagen.

Kursusdagen blev arrangeret i samarbejde med kirkegårdsleder Bente Vestergaard Nielsen fra Ringe Kirkegård. Vi indbød lokalområdets større og mindre kirkegårde, bl.a. inspireret af et fælleskursus som nordvestfynske landsbygravere havde afholdt. Trods tilbagemeldinger herfra om godt udbytte og efterfølgende gensidig beskæringsassistance kirkegårdene imellem, var der desværre flere midtfynske landsbygravere der ikke kunne få grønt lys til deltagelse. Vi endte alligevel med at blive 13 deltagere fra tre kirkegårde, to store og en mindre. Deltagergruppen bestod nogenlunde ligeligt af faglærte og tillærte, alle med beskæringserfaring fra kirkegårdsområdet.

Kursets indhold

Kurset var todelt med teori og efterfølgende praktisk beskæring på kirkegården, inden afsluttende opsamlende evaluering.

Teoridelen indeholdt grundlæggende information om såringsteorier, korrekte beskæringer og beskæringers formål og virkninger. Dette efterfulgt af snak om mål for beplantninger med beskrivelse af de praktiske metoder i beskæringsindsatser.

Illustreret af billeder, som jeg gennem tiden har indsamlet i natur og anlæg, blev idealtræet og metoder for opstamning og kronestyling af træer og opbygning af bl.a. hække og pur beskrevet og diskuteret. Vi var også omkring forskel på sommer og vinterbeskæring, rullende udskiftninger og betydningen af udgangskvalitet og af rettidige målrettede indsats.

Mål med plantningerne

Vi forventer normalt at især træer, men også hække, kan leve længe. Opfyldes dette vil de udsættes for mange forskellige personers indsats gennem tiden. Set i det lys er det vigtigt at fagpersoner på kirkegården over tid har samme mål med plantningerne og bruger fagligt optimale metoder i deres indsatser. Jo længere tid træet og hækken kan udfylde sin rolle og præsterer optimalt, jo længere tid går der mellem dyre udskiftninger med etableringsudtryk. For især træer er en tidlig målrettet og styrende beskæringsindsats ofte samlet mindre, end ved en for sen reparationsbeskæring. Samtidig hermed er plantningen smuk og fungerende undervejs og træerne vil leve længere.

Beskæring i praksis

I den praktiske del kiggede vi på beskæring og formning af mange beplantningselementer på kirkegården, stadig med hovedvægten på træerne. Deltagerne blev opdelt i beskæringshold og opgaven for holdene var, at diskutere og opnå enighed om beskæringsbehov på tildelte træer, ud fra det lærte. Derefter at udføre beskæringerne i praksis, fulgt op med tilbagemeldinger herpå, fra de andre hold og kursusleder.

Holdene fik lejlighed til at beskære forskellige træer i både løv og nål og der blev bragt mange gode spørgsmål og problemstillinger på banen undervejs. Eksempelvis det at landskabsarkitekter ofte fristes til at lave "systemplantninger" med mange træer af samme slags på række. Sådanne plantninger er sårbare overfor bl.a. uens vækstforhold, pres fra nabolantninger og udfald af enkelttræer. Plantningerne stiller skærpede krav til efterplantninger og beskæringer.

Ikke alt skal beskæres!

At have blik for beskæringsbehov indbefatter at kunne vurdere træernes potentiale i størrelse, opbygning og opstamning. Ikke alt skal beskæres! Måske kan udtrykket forbedres ved at en systematik brydes. Lys og nye rum kan opstå ved udtynning af træer og løft af tilbageværende.

En udbytterig dag

Alle deltagere gav afslutningsvis udtryk for at de havde haft en god og faglig udbytterig dag. Dette bekræftedes af både faglærte og tillærte i sammentællingen af de skriftlige evalueringer. I evalueringen peger flere på meget konkret fagligt udbytte som metoder (opstamning, kronestyling, målbeskrivelse o.l.), at starte indsats tidligere og mere mod til at gå i gang.

Selve kursusformen med deltagelse af "hele styrken" fra egen kirkegård, sammen med kolleger fra andre af kirkegårde, med praktisk beskæringsdel i eget plantemiljø værdsættes højt og kan anbefales. ■

Cedertreer løftes så kig under kroner tillades. Store grene reguleres så risiko for grenfald minimeres.

Skrå vinkel på thujahæk giver tætte sider. Konflikt med gravstedets buksbom.

JENS EMIL TOUSTRUP

af Jens Emil Toustrup, jet@gjellerupkirke.dk
Kirkegårdsleder, Gjellerup Kirkegård.

Det er detaljen der gør forskellen...

I 1978 blev jeg headhuntet til Gjellerup Kirkegård og i 1979 overtog jeg stillingen som kirkegårdsleder. Nogle havde opdaget jeg havde grønne fingre. Jeg var oprindeligt blevet uddannet som land og bygningsmed og ville læse videre til ingeniør efter endt soldatertid, men det blev anderledes. Min grundlæggende lederuddannelse har jeg fra spejderarbejde og min tid i forsvaret. Jeg blev omskolet til gartner og fik papirer på det i 1984. I årenes løb har jeg deltaget i næsten alle de kurser og årsmøder der har været afholdt i FDK, hvilket har givet meget inspiration og store oplevelser.

En kirkegård i udvikling

Gjellerup Kirke, som er landets ældst daterede kirke 1140, er vokset fra at være et landsogn til et bysogn med i dag godt 8.600 indbyggere. Det store pres på kirkegården har gjort min stilling som kirkegårdsleder meget spændende. Vi har i årenes løb konstant udvidet kirkegårdsarealet med nye afdelinger. Det samlede kirkegårdsareal er godt 6 ha. I 1990 byggede vi nyt kapel og mandskabsbygning og i 1996 ny garage. I 2011 indviede vi vores nye Parkkirkegård, tegnet af landskabsarkitekt Hans Jørgen Nielsen og Eivind Wad, som vi begge har haft et godt samarbejde med.

Jeg har været ansat på Gjellerup Kirkegård siden 1978. Det er en konstant udfordring at give mennesker, der kommer på kirkegården i sorg eller i glæde, en professionel betjening så alle får en god oplevelse.

Kirkegårdsarealet er gennem årene blevet udvidet med nye afdelinger, senest Parkkirkegården i 2011. Det samlede kirkegårdsareal er godt 6 ha.

Mange opgaver udføres af kirkegårdens eget personale; så som renovering af gamle afdelinger, omsætning af stendiger og opmåling af bevaringsværdige gravminder. Det giver et stort medejerskab i arbejdet på kirkegården.

”Det er detaljen der gør forskellen...”

Faglig dygtighed giver faglig stolthed

Medarbejderstaben er i tidens løb vokset til vi i dag har 5,5 årsværk af dygtige og engagerede medarbejdere, 3 er fastansatte og 3 er sæsonansatte. Vi bruger hver dag et kvarter til information og har løbende gang i interne kurser/instruktion i f.eks. plantekendskab, beskæring, materialelære, vedligeholdelser og maskininstruktion m.m. Alle deltager også jævnlige i faglige gartnerkurser. Jeg tror på at når der er faglig dygtighed, kommer der også en professionel kvalitet i arbejdet, som giver faglig stolthed og det skal gerne komme til udtryk i alt hvad vi arbejder med på kirkegården.

Mange spændende arbejdsopgaver

Vi har i tidens løb selv udført mange spændende anlægsopgaver på kirkegården, som indretning af nye afdelinger, renovering af gamle afdelinger, lavet chaussebelægninger, omsætning af stendiger m.m. I 1994 tegnede jeg vores Lapidarium som vi fik indrettet og er meget glade for. Vi fik vores bevaringsværdige og registrerede gravminder rensede, forgyldt og malet op. Et spændende arbejde som vi selv klarede på kirkegården i de mørke vintermorgener. Havde vi ikke selv klaret opgaven, havde vi aldrig fået økonomi til arbejdets udførelse. Meget arbejde har vi også udført

i forbindelse med vores nye Parkkirkegård. Det bidrager alt sammen til at den enkelte medarbejder og jeg har stor medejerskab på det vi arbejder med.

Aftaler skal overholdes

Vi arbejder altid målrettet for at holde de aftaler vi har indgået med pårørende til gravstederne. Har vi overtaget vedligeholdelsen på et gravsted, så må de pårørende også regne med at gravstedet til enhver tid er i orden. At gravstedet er rengjort, at buketter bliver samlet ind en gang om ugen, at blomsterbeplantning og granpyntning er udført som aftalt, at beplantningen bliver udskiftet hvis det er forvokset eller udgået, at graven og mindsten er rettet op. Som sidegevinst bliver der også delt mange roser ud fra pårørende og kirkegården og kirken bliver meget brugt som udflugtsmål.

Kendte kunstnere og landskabsarkitekter

Kendte kunstnere og landskabsarkitekter som har bidraget på Gjellerup Kirkegård er professor C. Th. Sørensen, der har tegnet gravminder og et gravstedsanlæg, professor Sven-Ingvar Anderson har tegnet to gravstedsanlæg. Billedhugger Erik Heide har udført en skulptur til vores urneplæne og billedhugger Jørn Larsen har udført et grav-

PROFIL > JENS EMIL TOUSTRUP

minde. De tre sidste har jeg haft fornøjelsen at samarbejde med.

Opstart af takstudvalget i Herning Provsti

I 1987 var jeg med til at starte takstudvalget i Herning Provsti. Der var dengang meget stor forskel på de priser, der blev taget for det samme arbejde på kirkegårde i Provstiet. I takstudvalget lavede vi et stort arbejde med kostprisberegning på timeløn, erhvervelse, gravning af grav, ren og vedligeholdelse, og lavede en vejledning for lokal kostprisberegning på granpyntning og blomsterplantning. Herning Provsti indførte herefter fra 1989 ens takster for samme arbejde på alle kirkegårde i provstiet.

Takstudvalget for Viborg Stift

Viborg Stift viste stor interesse for vores takstarbejde i Herning Provsti. Takstudvalget blev inviteret til møde i Viborg Stift hvor vi fremlagde vores arbejde og efter nogle møder blev "vores takstudvalg" omdannet til Takstudvalget for Viborg Stift. Takstudvalget beregner hvert år nye vejledende takster som bliver sendt til alle Provstiudvalg i Viborg Stift til endelig godkendelse og efterfølgende sendt til menighedsrådene.

I 2009/2010 var jeg med i den af kirkeministeriet nedsatte arbejdsgruppe, der lavede analysearbejdet forud for GIAS projektet.

For alle medarbejdere og jeg er det en konstant udfordring at give mennesker, der kommer på kirkegården i sorg eller i glæde, en professionel betjening så alle får en god oplevelse. ■

Skab resultater gennem relationer
-værdi skabes af mennesker

niels.thoms@oxfordbrookes.net

www.dynamic-forum.dk

Plæneklippere med stort tilbehørsprogram

Hydrostatiske 2 WD / 4 WD plæneklippere med mange valgmuligheder m.h.t. valg af klipper

GTS

20 hk benzin- el. 22 hk diesel motor
300 l græskasse
Klipper for opsamling 96 / 112
Klipper for bagudkast 130 cm

PG

23 hk benzin- el. 22 / 28 hk. diesel motor
800 l græskasse
Klipper for opsamling 112 / 126 / 130 cm
Klipper for bagudkast 130 / 150 cm
Klipper for sideudkast 150 cm

GIANNI FERRARI PLÆNEKLIPPERE

Markedets absolut bedste opsamlermaskiner gør det nemmere og sjovere at klippe græs

Se alle modellerne på www.atcodanmark.dk

Vi står gerne til rådighed for yderligere oplysninger eller en demonstration

Østerbyvej 23, 5500 Middelfart - tlf. 64 40 30 18 - E-mail: atco@atcodanmark.dk

DICH TRÆPLEJE

Vi servicerer fast en del kirkekårde i det Østjyske, men dækker det meste af Jylland.

Vi arbejder sikkert og effektivt og samtlige klatrere har solid erfaring.

Hos Dich Træpleje vægtes udvikling og kvalitetssikring, herunder bl.a. ved årlig deltagelse i DM i træklatrering (Peder Dich blev nr. to i 2012).

Desuden haves en ETW certificering.

- Professionel beskæring og pleje af såvel store som små træer.
- Fældning af vanskelige træer.
- Bortfræsning af stubbe og rødder.
- Gratis tilbudsgivning.

Læs mere på www.dichtraepleje.dk

DNA-MÆRKNING

af Lene Halkjær Jensen, lene.bladet@mail.dk

Nogle typer af DNA-mærkning afsætter DNA-spor på tyvens hud og tøj. Sporene er vanskelige at fjerne og letter politiets opklaring af tyverierne. Foto: Pressemateriale fra Unisecure.

DNA-mærkning af værdigenstande er nu også blevet lanceret i Danmark. SelectaDNA indeholder en UV sensitiv væske med en unik DNA kode og anvendes til at markere og opspore ejendele og kriminelle.

Ved at belyse stjålne genstande med UV-lys, kan politiet se om de er DNA-mærkede, og så er det enkelt at få genstanden tilbage til den rette ejermand.

DNA-mærkningen bruges i bl.a. England, som en forebyggelse mod de omfattende metaltyverier fra jernbaner, kirker osv. Erfaringer herfra, viser at tyvene

generelt undgår indbrud og tyveri på steder, hvor værdigenstande og metal er DNA-mærkede.

Også de svenske kirker og kirkegårde er plaget af kobber-tyverier. Her har den svenske kirkes forsikring stillet forslag om, at skrothandlere skal forpligtes til at tjekke alt metal for DNA-mærkning.

I Danmark forhandles SelectaDNA af UniSecure i samarbejde med G4S. Man kan læse mere på www.selectadna.dk

”EN GOD STAUDE TIL KIRKEGÅRDEN”

af Tommy Christensen,
tc@svendborg-kirkegaarde.dk

2013-2

Foto: Bernd Haynold, GNU Free Documentation Licence.

Akelejen trives udmærket imellem den naturligt forekommende vegetation, der typisk gror i randbeplantningerne eller de ekstensivt dyrkede arealer på kirkegårdene. De sår sig selv og krydses villigt, og overrasker dermed med nye placeringer og farvenuancer hvert år.

Aquilegia – Akeleje

Akeleje er en let, spinkel og graciøs staude der stortrives i det let skyggefulde under løvfældende træer. Den enkelte blomst er meget smuk med kronblade trukket ud i elegante lange, buede honningemmer. Der kan være op til 12 – 15 blomster i de åbne, nikkende klaser. Farvemæssigt repræsenteres en stor del af farveskalaen, dog mest de sarte pastelagtige nuancer, hvilket jo i sig selv er helt fantastisk. Oftest er blomsterne tofarvede med smukke kontraster, lysere midte og mørkere yderblade. Planterne

varierer fra 10 til 80 cm. i højden, men er faktisk - trods spinkelheden - dygtige til at stå på egne ben, eller stive stilke. Løvet sidder i rosetter og farven varierer fra det friskgrønne til det blågrønne.

Akelejeslægten er omfattende med ca. 120 arter der vokser på den nordlige halvkugle. De lave arter er rigtig gode i stenbedet og de høje arter kan bruges næsten overalt i haven. Dem der tør blande stauderne, kan med akelejerne opnå en smuk let staffage, enten som overstander i lavt bunddække eller i den lave ende eller side af staudebedet.

Foto: jjharrison, GNU Free Documentation Licence.

Den enkelte blomst er meget smuk med kronblade trukket ud i elegante lange, buede honninggemmer. Ofte er blomsterne tofarvede med smukke kontraster; lysere midte og mørkere yderblade

Men efter min mening er akelejerne allerbedst til forvildning, idet de trives udmærket imellem den naturligt forekommende vegetation, der typisk gror i randbeplantningerne eller de ekstensivt dyrkede arealer på kirkegårdene. I maj – juli kan akelejblomsterne virkeligt forstærke den botaniske oplevelse i den lyse skovbund eller i forkanten eller lysninger i randbeplantningerne.

De uberegnelige akelejer, er der nogle der siger; idet

denne lille elegante staudd villigt krydser sig selv og dermed overrasker med nye farvenuancer hvert år. Lige netop dette gør akeleje til en attraktiv og nærmest naturlig plante i det ekstensive rum, ligesom lærkespore og mange af de lave løgvækster. En jævnt fugtig men veldrænet let muldjord eller næringsrig bladjord, så vi de stortrives.

Men de er i øvrigt ikke kræsne eller sarte. Akelejer frøformeres og er et passioneret samleobjekt for mange planteelskere. ■

Vi har et bredt sortiment og er leveringsdygtige i:

- Buske, træer og stedsegrønne til mange forskellige formål
- Rhododendron i varierende typer med smukke farver
- Roser, stauder, græsser og bunddække i en bred farvepalet

Alle planter leveres i høj kvalitet og det er altid muligt at få et godt tilbud på større planteleverancer.

Vejenbrød Planteskole ^{AS}

Vejenbrødvej 25 - 2980 Kokkedal - Tlf. 48 28 01 77 - Fax. 48 28 01 96

www.vp-as.dk - salg@vp-as.dk

§ PARAGRAFFEN

Den der bestiller en begravelse, har pligt til at betale for de ydelser begravelsen omfatter; herunder også udgiften til obligatorisk vedligeholdelse af en gravplads på den anonyme fællesgrav. Foto: Lene Halkjær Jensen.

Offentligt betalte begravelser – har kommunerne pligt til at betale?

”Jeg er blevet bekendt med, at kommunen ikke skal betale obligatorisk vedligeholdelse vedr. offentlige begravelser, hvor boet er ubemidlet. Jeg henviser til vedlagte bekendtgørelse § 16.”

Dette var ordene fra en kommune til en kirkegårdsforvaltning. Vi har forsøgt at undersøge om dette er rigtigt.

Hvad står der i loven?

I lovbekendtgørelse 77 af 2. februar 2009, om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde, står der i § 16: ”Der skal altid være adgang for ubemidlede til at få et gravsted udlagt uden vederlag.” At få udlagt et gravsted svarer til erhvervelse af et gravsted, det har intet at gøre med gravstedets vedligeholdelse.

I samme lovbekendtgørelse står der i § 12 stk.5: ”Kirkeministeren kan fastsætte regler om beregning af kirkegårds- og krematorietakster.” Ministeren har så sent som 12. februar 2013 udsendt cirkulære 9074 og vejledning 9075, som fastsætter nærmere regler for betaling af ydelser på kirkegården – både erhvervelse af gravsteder, gravkastning og vedligeholdelsesarbejder.

Forskellig praksis i kommunerne

Et hurtigt rundspørge i mit netværk af kirkegårdsledere afslører at forskellige kommuner har forskellig praksis. Et sted dækkes kun omkostninger svarende til begravelseshjælpen. Et eksempel på en kommune der afholdt udgiften, uanset om der var tale om kiste- eller urnegravsted i fællesplæne, fandtes også.

Set fra min synsvinkel som kirkegårdsleder på en af Folkekirkens kirkegårde er det ikke rimeligt at fællesskabet af folkekirkemedlemmer har pligt til at bekoste begravelsen af ubemidlede borgere. Det større fællesskab, skatteyderne, må påtage sig denne forpligtelse. At de kommunale forvaltninger så stiller krav om økonomisk overkommelige løsninger, f.eks. begravelse i kiste- eller urnefællesplæne, er fuldt forståeligt.

Ministeriet

Jeg forelagde spørgsmålet for Ministeriet for Kirke og Ligestilling, der svarer (svaret er forkortet): Normalt dækkes udgifterne til begravelsen af afdødes bo. Er der ikke penge nok i boet til at dække begravelsen, er det dog den, der har arrangeret begravelsen, der må afholde udgifterne, og som får den offentlige begravelseshjælp udbetalt.

Den person, der skal arrangere begravelsen, skal fremsætte sin anmodning om foretagelse af begravelse eller ligbrænding til begravelsesmyndigheden i sognet, hvor afdøde boede på dødstidspunktet.

En begravelsesansøgning fremsættes kun af kommunen, hvis ingen af de nærmeste pårørende, den eller de personer eller den institution, der hidtil har draget omsorg for afdøde, eller andre vil stå for begravelsen. Alle beboere i et sogn har en almindelig ret til at blive begravet i et gravsted på sognets eller kommunens kirkegård.

Betalingen for erhvervelse af gravsteder og andre ydelser fra kirkegården fastsættes af de lokale kirkelige myndigheder og kan variere fra kirkegård til kirkegård.

Efter § 16 i lov om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde skal der være adgang for ubemidlede til at få udlagt et gravsted uden vederlag i forbindelse med et dødsfald. For arbejdsopgaver, der i øvrigt udføres af kirkegårdene, eksempelvis gravning, tilkastning og planering og eventuel pyntning af graven, samt ren-og vedligeholdelse kan der opkræves betaling. Betalingen må dog aldrig over-

stige, de udgifter, som kirkegården har i forbindelse med den ydelse, som taksten vedrører.

Her henviser ministeriet til cirkulære 9074 og vejledning 9075, begge af 12. februar 2013, hvor der med hjemmel i lovbekendtgørelsen er fastsat regler for betaling af ydelser på kirkegårdene.

Redaktionens konklusion: Efter redaktionens vurdering har den der bestiller en begravelse også pligt til at betale for de ydelser begravelsen omfatter; herunder også udgiften til vedligeholdelse af gravstedet.

Jens Dejgaard Jensen, (j dj@hvejsel.eu) ■

?

Hvis du har et spørgsmål, du gerne vil have svar på – eller et godt eksempel på spørgsmål og svar, der kunne have interesse for andre, så send det gerne til redaktionen på lene.bladet@mail.dk eller kontakt en af redaktionens medlemmer.

Hasselholm AB
 Professionel rod-, stød- og stubfræsning gennem 30 år

Hækfræsning
 er et af vore mest efterspurgte fræseprodukter når man skånsomt og effektivt vil fjerne rødderne fra et vildvokset buskads eller en gammel hæk.

Hasselholm AB - Box 263 - SE-441 25 Alingsås
 Tel. +46 (0)322-502 90 Fax +46 (0)322-551 80 -
www.hasselholm.se - info@hasselholm.se
 Vort gratisnummer: 80 88 12 16

Træ
 -beskæring
 -plantning
 -fældning
 -flytning
 rodfræsning og rådgivning

KS Tree Care ApS
 Ingegårdsvej 11 · 4340 Tølløse
 Fax: 59 18 69 77
www.ks-treecare.dk
 E-mail: ks@ks-treecare.dk

Steen Kristensen Tlf.: 59 18 50 77
 Kim Poulsen Tlf.: 43 45 11 90

Kirkegårdskort

– Opmåling
 – Korttegning med EDB
 – Informationssystemer
 – Fremtidssikring

– Rådgivning
 – Nummerering
 – Protokoller

Landinspektørcentret A/S
 Nygade 46, 7400 Herning, Tlf. 97 123688

DARGAVS – DE DØDES BY

Foto: Ahsartag, GNU Free Documentation Licence.

Foto: Alex Sivkin, GNU Free Documentation Licence.

Dargavs ligger i Kaukasus bjergene i den russiske del af Ossetien; Nordossetien. Her kan man besøge De Dødes By, der består af 95 hyttelignende gravkamre, placeret på en bakketop.

De ældste gravkamre stammer fra starten af det 17. århundrede og har været i brug for flere generationer af den samme familie. Hver familie havde sit eget gravkammer og blev der pladmangel, byggede man et lag mere på. De seneste begravelser menes at have fundet sted omkring 1830'erne. Særligt for disse gravkamre er, at flere af de afdøde er gravsat i både; i et enkelt tilfælde er der også fundet en åre ved siden af "båden". Man har ikke kunnet finde en logisk forklaring på fænomenet, da det ikke forekommer andre steder i regionen og brugen af både ikke har indgået som en del af livet i bjergene.

Man skal dog være varsom, hvis man vælger at besøge kirkegården i Dargavs, for de lokale myter fortæller, at man ikke overlever et besøg i De Dødes By.

En del af kirkegårdens dårlige omdømme tilskrives den pestepidemi, der raserede regionen i slutningen af det 18. århundrede: Risikoen for smitte, når de afdøde blev gravsat i familiens gravkammer, har sikkert været betydelig. I midten af det 19. århundrede, var folketallet i området reduceret med 90 %. Og rygter om at det ikke var godt for helbredet, at besøge De Dødes By, har været sejlivet: Ved en arkæologisk undersøgelse i 1967, var det kun de mest dumdristige arkæologer, der turde arbejde uden gummihandsker og den lokale befolkning undgår stadig at færdes i området.

Foto: Alex Sivkin, GNU Free Documentation Licence.

Fuchs og AVANT staldkat

Årlig besparelse på flere hundrede arbejdstimer!!

Priser fra kr. 85.000,-

Se også vores store udvalg af brugte maskiner på www.sorring-maskinhandel.dk

- DANMARKS MEST FLEKSIBLE MINILÆSSER....
Over 100 forskellige redskaber på lager.

Snekost

Rendegraver

Rotorklipper

Hækkeklipper

Løvsuger

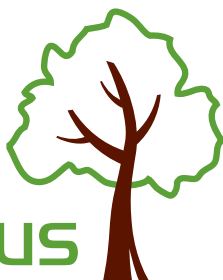
Kom til Sorring og se alle modellerne og det store redskabsprogram. Vi har det hele på lager. Du får selvfølgelig din kørsel godtgjort når du køber en maskine.

SORRING MASKINHADEL A/S - JYLLAND/FYN: Tlf.: 86 95 75 22 - SJÆLLAND/ØERNE Tlf.: 59 65 60 37
www.sorring-maskinhandel.dk info@sorring-maskinhandel.dk

Svend Andersen

Plantefokus

Professionel træ- og planterådgivning

-Beskæringskursus, egne træer

-Gennemgang af træer, indsatsbehov

Tlf.: 30 32 72 33
www.plantefokus.dk

7.000 VARER - 1 LEVERANDØR

Dan Sand

DSN A/S · TLF: 96 56 41 00 · E-MAIL: INFO@DANSAND.COM · WWW.DANSAND.COM

KORT NYT

1

Cirkulære om beregning af kirkegårdstakster

Ministeriet for Ligestilling og Kirke foretaget har foretaget en opdatering af de relevante cirkulærer og tilhørende vejledninger i forbindelse med overgangen til GIAS. Det drejer sig om:

- Cirkulære om betaling for gravstedserhvervelse, pleje og vedligehold og fornyelse
- Cirkulære om beregning af kirkegårdstakster
- Cirkulære om beregning af krematorietakster
- Vejledning om beregning af kirkegårdstakster
- Vejledning om beregning af krematorietakster

De opdaterede cirkulærer har været i høring fra den 15. november til den 17. december 2012 og træder i kraft d. 1. marts 2013. Se mere på retsinformation:

<https://www.retsinformation.dk/Forms/r0310.aspx?res=127&nres=3>

2

Det britiske Statssamfunds krigsgrave og -mindesmærker i Danmark

Overenskomsten mellem den danske regering og det britiske statssamfund om fredning af og tilsyn med krigsgrave er blevet forlænget i 60 år, med mulighed for forlængelse. Forlængelsen sker på uændrede vilkår og betyder at grave på dansk område for medlemmer af Det britiske Statssamfunds væbnede styrker, som er faldet i krigene 1914-18 og 1939-45, fortsat skal "beskyttes mod risiko for forstyrrelse og sikres gravfred og tilsyn i overensstemmelse med den til enhver tid gældende danske lovgivning", samt at dette skal ske uden udgift for The Imperial War Graves Commission.

The Imperial War Graves Commission der er den officielle myndighed, der på vegne af regeringerne i Det forenede kongerige Storbritannien og Nordirland, Australien, Canada, Indien, New Zealand, Pakistan og Den sydafrikanske Union, har fået overdraget hvervet med at føre tilsyn med Det britiske Statssamfunds krigsgrave.

Udkastet til cirkulæret har været i høring hos Stiftsøvrighederne, Landsforeningen af Menighedsråd, Danmarks Provsteforening, Kommunernes Landsforening, Foreningen af Kirkegårdsledere og Forbundet af Kirke- og Kirkegårdsansatte.

Cirkulæret træder i kraft d. 1. april 2014.

Den oprindelige bekendtgørelse fra 1954, vedrørende Det Britiske Statssamfunds krigsgrave og -mindesmærker på dansk område, kan ses på <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=72303>

3

Kremationer i Danmark i 2012

I Danmark døde der i alt 52.325 mennesker i 2012. Heraf blev de 40.909 kremeret, hvilket giver en kremeringsprocent på 78,19 på landsplan. Det svarer til et lille fald på ca. 0,45 % i forhold til sidste år.

Øst for Storebælt er kremeringsprocenten faldet med 1,42 % i forhold til 2011. Vest for Storebælt er kremeringsprocenten svagt stigende og er nu oppe på 70,51 %. Bornholm ligger tæt på landsgennemsnittet, med en kremeringsprocent på 75,62. 52,7 % af kremationerne har fundet sted på et menighedsrådsdrevet drevet krematorium og resten – 47,3 % - på et kommunalt drevet krematorium.

Til sammenligning er kremationsprocenten 78,6 i Sverige (2011), mens den i Norge er helt nede på 37 %.

Krematorium	Antal
Aabenraa	1.617
Aalborg	2.275
Aarhus	2.461
Ballerup	1.818
Esbjerg	990
Frederiksberg/Søndermark	1.300
Fælleskrematoriet Kolding /Fredericia Provstier	1.970
Gladsaxe	Lukket
Glostrup	1.480
Helsingør	532
Hillerød	1.331
Hjørring	1.068
Holbæk	946
Holstebro	1.876
Horsens	1.247
Københavns Kommune - Bispebjerg/ Sundby	6.556
Køge	1.181
Nakskov	505
Nykøbing F.	779
Næstved	1.215

4

Odense	3.016
Randers	1.425
Roskilde	1.201
Rønne	428
Silkeborg	1.392
Slagelse	1.530
Svendborg	770
Vejle	Lukket
Kremationer i alt	40.909
Døde i alt	52.325
Kremeringsprocent	78,19

Kilde: DKL's Sekretariat

5

I Stockholm bliver 70 – 80 % af de afdøde balsameret

I Sverige er begravelsesfristen – dvs. det tidsrum, der må gå fra dødsfald til kremering/ begravelse - 30 dage. Den blev i 2012 sænket fra at have været 60 dage. Denne lange frist giver selv sagt en udfordring med at opbevare ligene på en måde, der ikke efterfølgende skaber problemer i forbindelse med begraveshandlingen eller ved en eventuel fremvisning af den afdøde.

I den sammenhæng skiller Stockholm sig ud fra andre svenske byer, ved at mellem 70 og 80 % af alle de afdøde bliver balsameret. Til sammenligning bliver kun ca. 2 % balsameret i Göteborg og Malmö. Den store forskel i praksis skyldes formentlig ikke at ventetiden er væsentligt længere i Stockholm end andre steder. Der peges på andre årsager...

Stockholms Lens Landsting ændrede sidste år reglerne, således at alle lig nu skal balsameres inden 10 dage, hvis den kapel-ansvarlige læge skønner det nødvendigt. Tidligere var det en obduktionstekniker, der efter samråd med bedemanden og de pårørende, traf afgørelse om en eventuel balsamering. Ofte blev balsameringen udført af obduktionsteknikerne, der havde balsamering som en privat, indtægtsgivende virksomhed, selv om balsameringen foregik i Landstingets lokaler. Denne praksis er som nævnt nu ændret – og obduktionsteknikerne har fået en lønkompenstation for tabt ekstra indtægt.

I Stockholm sker balsameringen ved at der indsprøjtes mellem 3 og 5 liter formalin i kroppen. I praksis betyder det, at ca. 36.000 liter formalin kremeres eller graves ned i løbet af et år. Formalinens indvirk-

ning på mennesker og miljø er ikke kendt fuldt ud og holdningerne til balsamering er da også delte:

Stockholms kirkegårdsforvaltning peger på, at balsamering er med til at forbedre arbejdsmiljøet for forvaltningens ansatte, der som det sidste led i kæden, ofte håndterer de afdøde på et tidspunkt, hvor kroppens nedbrydningsproces er gået i gang.

SBF (Sveriges Begravningsbyråers Förbund) vil arbejde for at mindske antallet af balsameringer og man vil forsøge at få Stockholms Lens Landsting til at ændre fristen for balsamering til 20 dage. Dels ønsker man at slippe for at blive udsat for kemikalierne og derudover er det en ekstra udgift for dødsboet; en udgift, der lander hos bedemanden.

Andre mener at balsameringen er et unødvendigt og uetisk indgreb i kroppen, og at det i langt de fleste tilfælde er tilstrækkeligt med opbevaring på køl, når den foreskrevne frist på 30 dage overholdes.

Kilde: Kyrkogården (Sverige) nr. 1, 2013.

6

Rapport om samarbejdsformer for svenske kirkegårde

I en betænkning fra efteråret 2010, lagde regeringen op til, at begravelsesvirksomhederne skulle organiseres indenfor rammerne af en kommune og at begravelsesudgifterne skulle udjævnes på kommunalt plan. Man ville dog afvente kyrkostyrelsens eget arbejde med en modernisering af området.

Kyrkostyrelsen i Sverige har bedt stiftssekretæren i Lunds Stift, Torgny Werger om at udarbejde en rapport om mulige samarbejdsformer for begravelsesvirksomhederne i Sverige. Den blev fremlagt d. 11. februar i år og SKKF (Sveriges Kyrkogårds- og Krematorieförbund) er yderst tilfredse med resultatet.

I rapporten foreslår Torgny Werger bl.a., at et samarbejde mellem begravelsesvirksomheder skal være obligatorisk indenfor en kommune og at der skal være mulighed for, at man kan organisere samarbejdet i endnu større enheder. Rapporten indeholder også forslag til, hvordan samarbejdet kan organiseres og hvem, der skal være ansættelsesmyndighed for begravelsesvirksomhedernes personale. For krematoriernes vedkommende peges på, at der er behov for en overordnet planlægning af krematoriedriften indenfor rammerne af et len.

SKKF har længe påpeget nødvendigheden af at arbejde sammen i større enheder, for at man fortsat kan sikre en effektiv drift af kirkegårde og krematorier. Selv om der er problemstillinger i rapporten, der kræver en nærmere bearbejdning, hilses den velkommen og fra SKKF's side håber man på, at Svenska kyrkan vil se positivt på mulighederne i et samarbejde, i stedet for at fokusere på problemerne.

Kilde: Kyrkogården (Sverige) nr. 1, 2013

KALENDEREN

27. - 28. maj 2013

Årsmøde i Foreningen for Kirkegårdskultur

Årsmødet afholdes i Vejen. Programmet er sendt ud til foreningens medlemmer. Tilmelding inden d. 1. maj.

27. - 29. maj 2013

Arbejds miljøuddannelsen

Den lovpligtige uddannelse for medlemmer i arbejdsmiljøorganisationen, afholdes på Tune Kursuscenter. Tilmelding kan ske ved henvendelse til Landsforeningen af Menighedsråd på telefon 87 32 21 33, eller på www.menighedsraad.dk

28. - 30. august 2013

Have & Landskab

Den grønne fag-udstilling Have & Landskab afholdes på Selandia-CEU i Slagelse. Se mere på www.hl13.dk

1. - 2. september 2013

Årsmøde for FDK og DKL

Årsmødet 2013 afholdes på Sørup Herregård i Ringsted. Programmet er sendt ud til FDK's og DKL's medlemmer. Se mere her om andetsteds i bladet eller på FDK's hjemmeside www.danskekirkegaarde.dk. Tilmelding inden d. 10. maj 2013.

2. - 4. september 2013

Tur til Nordisk Kongres i Oslo

I forlængelse af årsmødet 2013, arrangerer FDK en tur til den nordiske kongres i Oslo. Se mere her om andetsteds i bladet eller på FDK's hjemmeside www.danskekirkegaarde.dk. Tilmelding inden d. 10. maj 2013.

2. - 4. september 2013

Arbejds miljøuddannelsen

Den lovpligtige uddannelse for medlemmer i arbejdsmiljøorganisationen, afholdes på Vejle Center Hotel. Tilmelding kan ske ved henvendelse til Landsforeningen af Menighedsråd på telefon 87 32 21 33, eller på www.menighedsraad.dk

4. - 6. september 2013

Nordisk Kongres i Oslo

Nordisk Kongres i 2013 afholdes på Clarion Royal Christiania Hotel i Oslo. Se mere om priser og tilmelding på FDK's hjemmeside www.danskekirkegaarde.dk, hvor også programmet for kongressen kan ses.

29. - 31. oktober 2013

Lederkursus på Vissenbjerg Storkro

FDK afholder kurset "Lederen som konfliktløser og forhandler" (Modul 3). Se mere på FDK's hjemmeside www.danskekirkegaarde.dk

25. - 27. november 2013

Arbejds miljøuddannelsen

Den lovpligtige uddannelse for medlemmer i arbejdsmiljøorganisationen, afholdes på Tune Kursuscenter. Tilmelding kan ske ved henvendelse til Landsforeningen af Menighedsråd på telefon 87 32 21 33, eller på www.menighedsraad.dk

PRAKTISK UDSTYR I PROFESSIONEL KVALITET

Felco – Löwe – ARS – Silky – Wolf Garten
& meget andet udstyr til det grønne område

AKTUELT

Gyllebo blodmel mod råvildtbid haves i 1 kg pakninger

Dansk Skovkontor A/S TLF 57 83 01 10
www.dansk-skovkontor.dk

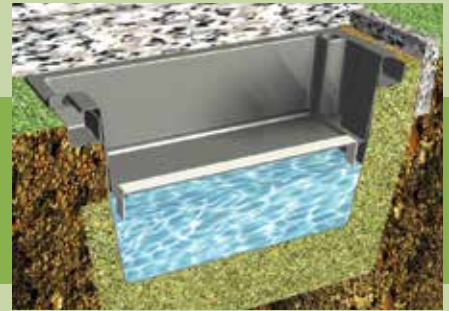
Dansk Skovkontor A/S

Grundlagt 1950

MobilPlant

blomlåda för enkel gravskötsel

Dagens modell av MobilPlant, inköpta av Svenska Kyrkan, passerade det gångna året 90.000 lådor. Levererade till mer än 190 församlingar, monterade på mer än 425 kyrkogårdar, från Råneå i norr till Malmö i söder. Inkl. export har vi tills idag sålt nästan 130.000 lådor. Antalet kunder ökar varje år.

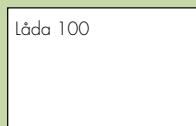

Fler och fler upptäcker fördelarna med MobilPlants produktidé = enkla att montera och använda samt pris och miljöriktiga. Förbättrar samtidigt kvalitet och ekonomi samt flexibilitet inom personalstyrkan.

Kombinationsmöjligheter med MobilPlant-sortimentet, 3 storlekar täcker de flesta planteringar

låda 500
29x39cm

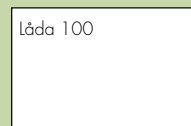
låda 100
58x39cm

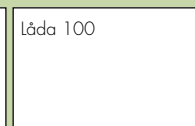
låda 100
Tot mått: 87x39cm

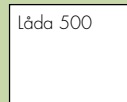
låda 500
Tot mått: 116x39cm

låda 100
Tot mått: 116x39cm

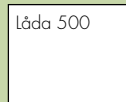
låda 100

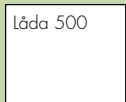
låda 500
39x29cm

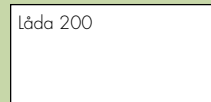
låda 200
65x29cm

låda 500
Tot mått: 78x29cm

låda 500

låda 200
Tot mått: 104x29cm

låda 500

låda 300
48x29cm

Sobek Rationell
Plantering AB
556240-0803
2012-05-03
Riskprognos 0,06%

SOBEK / MobilPlant Rationell Plantering AB, Box 5, 272 03 Gärsnäs

Tel: 0414-23022 Fax: 0414-23025 E-post: sobek@mobilplant.com Hemsida: www.mobilplant.com

Foreningen af Danske Kirkegårdsledere

Formand:

Klaus Frøderiksen, Garnisons Kirkegård
Tlf. 3542 7951
E-mail: klaus@garnisonskirkegaard.dk

Sekretariat:

Vagn Andersen, Hørsholm Kirkegård
Tlf. 4586 0584 - Fax 45 86 41 57
E-mail: kontor@danskekirkegaarde.dk

Se mere på www.danskekirkegaarde.dk

Fremsendelse af annoncer og artikler

Annoncer (reproklart materiale) skal helst afleveres som PDF-filer, for at undgå fejl i forbindelse med annoncens opsætning i bladet.

Billeder, der skal ledsage artikler, skal helst ikke lægges ind tekstdokumentet, men sendes separat. Det giver en bedre billedkvalitet i det trykte blad.

Danske Krematoriers Landsforening

Formand:

Allan Vest, Hjørring Kirkegård
Tlf. 9890 0555 – 2178 0367
E-mail: allan@hjoerringkirkegaard.dk

Næstformand og teknisk udvalg:

Tom Olsen, Fælleskrematoriet Sjælland
Tlf. 26 86 02 01
E-mail tom@motka.dk

Kursusudvalg:

Erik Bach, Aarhus kirkegårde
Tlf. 89 40 27 60 – 29 20 81 58
E-mail eb@aarhus.nat.dk

Tommy Christensen, Svendborg kirkegårde
Tlf. 62 21 05 33 – 20 41 61 86
E-mail tc@svendborg-kirkegaarde.dk

Se mere på www.dkl.dk

Tidsskriftet 'KIRKEGÅRDEN'

Udkommer 6 gange årligt i samarbejde mellem FDK – Foreningen af Danske Kirkegårdsledere og DKL – Danske Krematoriers Landsforening

Oplag: 1.100 stk.

Abonnement: Kr. 320,- pr. år

Kontakt:

Lene Halkjær Jensen, Humlebæk Kirkegård
Tlf. 2624 7228 – Fax 4919 1142 – E-mail: lene.bladet@mail.dk

Udgivelser og deadlines i 2013

Nr. 1, februar 2013	
Nr. 2, april 2013	
Nr. 3, juni 2013	20. maj 2013
Nr. 4, august 2013*	20. juli 2013
Nr. 5, oktober 2013	15. september 2013
Nr. 6, december 2013	15. november 2013

*Nr. 4, august 2013 bliver et temanummer, som retter sig mod den Nordiske Kongres for kirkegårde. Dette nummer bliver trykt i et større oplag og uddeles gratis til kongressens deltagere.

Bladet forventes at udkomme ca. en måned efter deadline.

Annoncepriser

1 side	kr. 3.500,-
1/2 side	kr. 2.500,-
1/4 side, stående	kr. 1.500,-
1/4 side, liggende	kr. 1.500,-
1/8 side	kr. 1.000,-
Visitkort	kr. 900,-

Ved 3 indrykninger pr. år gives 5 % rabat
Ved 6 indrykninger pr. år gives 10 % rabat
Priserne er eks. moms.

FRA REDAKTIONEN

I skrivende stund, er det endnu ikke lykkedes at nå frem til en generel aftale med bedemændene, om hvorvidt regningen for kremation mv. skal sendes til bedemanden eller direkte til de pårørende. Bedemandens service i forbindelse med udlæg er frivillig – og det kan jo forekomme noget usikkert, at vi fortsat baserer kirkegårdsforvaltningernes administrative praksis på aftaler med en modvillig bedemandsbranches fortsatte velvilje og frivillige service. Der skal derfor lyde en opfordring til alle aktører, at de sætter sig sammen og får udarbejdet en standard for samarbejdet, i lighed med vejledningen om kirkegårdsvedtægterne m.fl.

Der kan nok også sættes spørgsmålstegn ved den reelle rummelighed på mange af vore kirkegårde. Af indlæggene på årets kirkegårdskon-

ference kunne man få det indtryk, at med en god vedtægt for kirkegården, kunne næsten alt lade sig gøre. Sådan er virkeligheden nok ikke alle steder. Selvom vedtægterne skal godkendes af provstiet, bliver de udarbejdet og fortolket lokalt – og her kan der være meget varierede holdninger til, hvad en folkekirkelig kirkegård kan rumme af ikke-kristne eller udanske gravminder, gravpynt og begravelseskikke.

En lang vinter og det forfrosne forår har drillet mange steder og vil give ekstra travlhed i de forårs uger, der er tilbage inden vi når sommeren og sommerferieperioden. Forårstravlheden forhindrer forhåbentlig ikke at man får tid til at sende et indlæg til det kommende nummer af KIRKEGÅRDEN, med indleveringsfrist d. 20. maj.

Claudisvej 18, Dk-7430 Ikast, Telefon: +45 86865999, www.jessing.eu, info@jessing.eu

siden 1982

**FORNYELSE
MED RESPEKT
FOR TRADITION**

Se flere produkter på:
www.jessing.eu

JESSING
aps